

# Ján Palárik: Zmierenie alebo Dobrodružstvo pri obžinkoch

Ján Palárik



---

## **Zmierenie alebo Dobrodružstvo pri obžinkoch**

Ján Palárik

Digitalizátor: Viera Studeničová, Pavol Tóth, Miriama Mládková, Michal Garaj

Copyright © 2008 Zlatý fond denníka SME

Tento súbor podlieha licencií '\Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 2.5 License'. Viac informácií na <http://zlatyfond.sme.sk/dokument/autorske-prava/>

---

---

Pôvodná publikácia .....	1
Osoby .....	2
Dejstvo prvé .....	3
Výstup 1. ....	3
Výstup 2. ....	5
Výstup 3. ....	7
Výstup 4. ....	9
Výstup 5. ....	11
Dejstvo druhé .....	18
Výstup 1. ....	18
Výstup 2. ....	19
Výstup 3. ....	21
Výstup 4. ....	28
Výstup 5. ....	31
Výstup 6. ....	38
Výstup 7. ....	40
Výstup 9. ....	42
Dejstvo tretie .....	45
Výstup 1. ....	45
Výstup 2. ....	47
Výstup 3. ....	49
Výstup 4. ....	53
Výstup 5. ....	56
Výstup 6. ....	57
Výstup 7. ....	59
Výstup 8. ....	60
Výstup 9. ....	62
Výstup 10. ....	63
Výstup 11. ....	64
Výstup 12. ....	66
Výstup 13. ....	68
Výstup 14. ....	71

# Pôvodná publikácia

Ján Palárik. *Dobrodružstvo pri obžinkoch*. Tatran. Bratislava. 1972. 263.

# Osoby

GRÓFKA, Elisa Hrabovska.

ORIEŠKA, školský učiteľ.

MILUŠA, jeho dcéra, grófkina spoločnica.

BARÓN KOSTROVICKY, grófkin poručník.

ĽUDOVÍT, jeho syn.

ROHON, zememerač.

CAPKOVÁ, grófkina komorná.

SUCHAY, grófkin úradník.

PIŠŤA, husár baróna Kostrovického.

TOMÁŠ, JANO, dedinskí mládenci.

DORA, KATA, dedinské dievky.

PRVÝ SLUHA, DRUHÝ SLUHA, v grófkinom kaštieli.

ŽENCI A ŽNICE.

*(Dej sa koná na grófkinom statku.)*

*V tejto roku 1860 vyhotovenej práci použité je hlavnej myšlienky a daktorých výjavov z krátkej, dvojaktovej poľskej veselohry Josefa Korzeniowského, ktorá pod menom „Obžinky“ i v českom preklade jestvuje.*

# Dejstvo prvé

*(Sála v grófkinom kaštieli. Uprostred hlavné, vľavo bočné dvere, vpravo okno; na stolíku knižky, obrazy, slovenské kroje predstavujúce, na strane fortepiano s partesami.)*

## Výstup 1.

*Miluša, neskôr Oriška.*

MILUŠA *(prezerajúc obrazy na stolíku)*: Ozaj, krásna to žnička slovenská! Pravdaže, len na papieri tak vymalovaná, ale vskutku bohatá mladá grófká, na ktorej panských roliach práve teraz celé zástupy žencov a žničiek v potu tvári pracujú. Ha, ha, toto bola ozaj originálna myšlienka v takomto kroji sa vymalovať.

ORIEŠKA *(v hlavných dverách sa zjavivší, potichu)*: Ha, moja dcéra sama tuná?

MILUŠA *(nezbadaajúc otca)*: Takou vymalovanou žničkou ver' i ja bych si byť žiadala.

ORIEŠKA *(nahlas)*: Miluša!

MILUŠA: Ha, môj apko! *(Bozkávajúc mu ruku.)* Víтам vás nastokrát! Veď tak zriedka navštevujete ma tuná, milý apuško, ako keby ste na desať míľ ďaleko od kaštieľa bývali.

ORIEŠKA: Inu, dievka moja drahá, môj ťažký učiteľský úrad nedopúšťa — a potom sa bojím, že by moje častejšie návštevy mohli byť milostivému panstvu nepríležité, keď milosťgrófká neprestajne chce ťa mať pri sebe, akožto svoju milú spoločnicu.

MILUŠA: Ba práve naopak; grófká Eržika až veľmi často sa vypytuje na vás.

ORIEŠKA: Nu, teší ma, dievka moja, ale dnes iná záležitosť ma semká vedie. Vieš, že naša obec podala prosbu ku grófke straniva opravenia školy, a neprichádza žiadna odpoveď.

MILUŠA: To má svoju príčinu, apko! Všetkým známe, že grófká vo všetkom závisí od svojho pána tútora; ale je už všetko v poriadku, apko. Práve včera bol tuná starý pán barón Kostrovický, tútor grófkin; priniesol jej prečítať list od svojho syna Lajoška z Pešti, v ktorom mu píše, že sa v týchto dňoch konečne domov navráti a že až veľmi túži osobne poznať našu grófkú, svoju neznámu oddanicu, ktorá, trebárs ho od detinstva svojho nevidela, predsa mu ruku svoju už prisľúbila — ach, pravdaže len z úctivosti k svojmu pánu tútorovi!

ORIEŠKA: Teda by sme zanedlho nového zemského pána dostali! — Ale o tej škole, dievka moja.

MILUŠA: Je pravda. Ja som sa starého pána baróna pre tú vec najviac bála, keď je on taký prísny tútor, a panstvo vlastne nie je povinné školu pre obec stavať. Použila som teda tej včerašej príležitosti; lebo keď páni radosť majú, vtedy milosti rozdeľujú.

ORIEŠKA: Múdro, múdro! On sa, perse,<sup>1</sup> radoval nad blízkym príchodom svojho syna —

MILUŠA: A ešte viac nad blízkym splnením svojej dávnej žiadosti ohľadne toho manželstva, keď videl, že je Eržika tak radostne prekvapená tým listom, a hneď v jeho prítomnosti služobníctvu rozkazy dávala, aby sa všemožné prípravy robili k prijatiu mladého pána baróna — aby on všetko u nás našiel v najkrajšom poriadku, všetko čistotné, vkusné —

ORIEŠKA: To sa, pravda, páčiť muselo pánu tútorovi!

MILUŠA: Samá radosť sa mu v tvári zrkadlila; i mne ruku stískal a uistoval ma, že je so mnou úplne spokojný — že by ani v Paríži nebol mohol lepšej spoločnice vyhľadať pre svoju zverenicu Eržiku.

ORIEŠKA: Ach, dievka moja! Ved' keby viac bolo takých dcér na Slovensku, ako si ty, azda by naša vyššia šľachta neprijímala k svojim deťom guvernanky a spoločnice až hen kdesi z Hamburgu a z Londýna, ktoré potom našu domorodú šľachtu tak hrozne národu odcudzujú. Je to smutná vec, keď naše vyššie zemianske stavy, duchom cudzím nakvasené, takú akúsi separatistickú, cudzoživelnú, protinárodnú kastu v národe našom tvoria.

MILUŠA: Ku ktorej ale kaste naše milostivé panstvo viac nepatrí. Ó, keby ste len boli počúvali, apko, našu grófku, s akým zápalom ona hovorila pred pánom barónom za tú školu.

ORIEŠKA (*s radosťou*): Ale ozaj! A pán barón bol, perse, dobrej vôle —

MILUŠA: Robil síce spočiatku ťažkosti; ale keď sa grófka osvedčila, že to jej česť a povinnosť vlastenecká požaduje, aby na jej panstvách boli poriadne školy a aby sa polepšil stav učiteľov ľudu —

ORIEŠKA: Sláva jej!

MILUŠA: Potom i pán tútor nielenže privolil, lež i sám sa osvedčil: že ani on nechce stáť našej grófke pozadu, a že sa tiež postará, aby i v okrese jeho statkov obecné školy a vzdelávanie ľudu do lepšieho rozkvetu prišli.

ORIEŠKA: Sláva, sláva im! Ha, teda nie všetky zemianske rodiny vlasti našej sú pre národ náš stratené. Teda jesto ešte medzi nimi duše šľachetné, pravého vlastenectva vnímavé a veľkodušné, ktoré so šľachetnou krvou zemianskou i tie krásne cnosti od svojich slávnych predkov zdedili, na ktoré krajina naša uhorská vždy tak pyšná bývala!

MILUŠA: Ó, istotne, apko! A keď neskôr poznajú aj iné potreby ľudu nášho slovenského, keď sa presvedčia, že národná vzdelanosť Slovákov nemôže byť spoločnej našej vlasti uhorskej na škodu, ba že ona iba v duchovnom povýšení všetkých jej občanov rozkvitnúť môže, ved' sa oni potom ani od reči a literatúry slovenskej odťahovať nebudú. — Ale teraz pozhovte trocha, apko, idem vás oznámiť grófke. (*Odíde bočnými dverami.*)

ORIEŠKA (*sám*): Ó, dal by boh, dal by boh, aby sa to vyplnilo! (*Deklamuje.*):

*Nie sme my preto vlasti zradcovia,  
ani na skazu otčine,  
že si reč, ktorou naši otcovia*

---

<sup>1</sup>z maď. pravdaže



*radi vraveli, ľúbime;  
otcovia naši tiež bojovali,  
slovenskú svoju krv vylievali  
za tejto krajiny slobodu:  
I my tiež chceme — ale nechajte  
nám jazyk otcov drahý — doprajte  
života nášmu národu!*

*(V dverách sa zjaví Capková, ktorú Orišku nezbadá.)*

*I nám uhorská je drahá síce,  
v ktorej bývame, krajina;  
lež pojem vlasti širšie hranice,  
širší okres má otčina;  
vlasť činia národ a jeho práva,  
kde týchto neni, tam vlasť prestáva —  
to len bydlisko helota.  
Vlasť nám odpiera, lásku k nej ničí,  
kto rodu nášmu tuná nežičí  
práv národného života.*

## Výstup 2.

*Oriška a Capková.*

ORIEŠKA (*nezbadajúc Capkovú, pokračuje*):

*Veď i naša je krajina uhorská,  
rovné k nej rod náš právo má,  
ba prv nám ešte bola otcovská,  
nie sme tu cudzí, sme doma;  
v jedno nás tuná sudby spojili,  
spolu sme slasť i strasti delili  
verní druhovia slávy, bied:  
nech sa tie staré časy navrátia,  
v ktorých sme dobrí bývali bratia  
v boji, pokoji slávných liet! —  
A časy tie sa iste navrátia,  
keď sa zas v mysliach zblížime,  
keď sa tie zväzky znovu posvätia,  
čo nás pútali k otčine;  
rovnoprávnosti šľachetné zväzky!  
Veď táto býva braterskej lásky  
vždy najpevnejším základom;  
milý vám rod váš a jazyk vlastný,*

*i nám otcovský je milý, vzácny —  
je nám najdrahším pokladom!*

CAPKOVÁ (*zíva sa jej*): Ach, das hat kein End!<sup>2</sup> (*Nahlas.*) Hollá, pán rector! Hören sie doch einmal auf!<sup>3</sup>

ORIEŠKA (*prekvapený*): Ha, pani komorná!

CAPKOVÁ: Natürlicher Weise,<sup>4</sup> vaša dcéra vám už musela vyplaušovať,<sup>5</sup> že sa naša konteska vydávať bude za mladého pána baróna Kostrovického, preto jej chcete gratulovať — schön, schön!<sup>6</sup>

ORIEŠKA: Ale čo by tam, pani komorná! Ja som len prišiel navštíviť svoju dcéru. Nuž, akože sa mi tuná drží? Či je osvietená grófka s ňou spokojná?

CAPKOVÁ: Ale ja nie som s ňou spokojná, pán rector! My sme ju prijali za gsellšafterku<sup>7</sup> našej kontesky, aby nezabudla po francúzsky, po uhorsky a po nemecky, vaša dcéra ale najviac len po slovensky s ňou šteboce a samým pletkám ju vyučuje; celý deň sa len spolu cifrujú, smejú, ihrajú a niet dňa, že by sa nepovadili pri damenbilliarde<sup>8</sup> — tu potom nastanú hnevy, kriky, fechtovania!

ORIEŠKA (*zľaknutý*): Preboha!

CAPKOVÁ: Veru tak, pán rector. Neraz som myslela, že sú už naveky rozkmotrené tie samopašnice; ale tu ho máš! O chvíľu zase sedia spolu pri klavíri a vierhändig<sup>9</sup> tak nemilosrdne naň bijú, až struny pukajú.

ORIEŠKA: Ha, ha, ha!

CAPKOVÁ: A keď sa na nevinnom klavíri tak vyvíšili, tu sa zrazu schytia, und Gott verzeih' mir<sup>10</sup> — chlapské širáky si na hlavy postavlia, na paripy sadajú a ako dáke strigy po záhrade rajtujú.

ORIEŠKA: Ha, ha, ha!

CAPKOVÁ: A keď im poviem, že sa to panským frajlám nesvedčí, alebo že sa im kôň naplašit' môže, to sa mi konteska do očí smeje, sprostou komornicou ma menuje — mňa, pán rector (*plačlivo*), ale mňa, sprostou komornicou, ktorá sama jej dom v poriadku držím. Ó, keby to jej nebožký Herr Papa<sup>11</sup> počul, ten by sa v hrobe obrátil nad takou nevďačnosťou svojej dcéry. Ach, však to len bol dobrý pán, nech ho tam boh oslávi! Ja som ho v poslednej nemoci opatrovala, a vtedy konteska Eržika ešte len osem rokov mala. Ach, ako ma vtedy prosil, abych úbohú jeho sirotu Eržiku nikdy neopustila: „Toto je,“ povedal, „môj najdrahší poklad, ktorý na tom svete opustiť musím,“ tak povedal a ja som mu slzy z očí utierala a s ním plakala. (*Plače.*)

<sup>2</sup>nem. Nemá to konca!

<sup>3</sup>nem. Nože už prestaňte!

<sup>4</sup>nem. Prirodzene

<sup>5</sup>z nem. vytárat'

<sup>6</sup>nem. pekné, pekné

<sup>7</sup>z nem. za spoločnicu

<sup>8</sup>z nem. dámsky biliard

<sup>9</sup>nem. štvorročne

<sup>10</sup>nem. a odpusť mi, bože

<sup>11</sup>nem. pán otec

ORIEŠKA: Inu, milá pani komorná!

CAPKOVÁ: Erzike ale v testamente poručil, aby mňa nikdy zo služby neprepustila, aby mňa ako vzácnu relikviu, po svojich pánoch rodičoch zdedenú, ctíla. (*Grófka, ktorá práve bočnými dverami prišla, plesne jej kantárikom za chrbtom.*) Jaj, jaj, preboha! (*Skočí.*)

## Výstup 3.

*Grófka a Miluša k predošlým.*

GRÓFKA a MILUŠA: Ha, ha, ha!

CAPKOVÁ: Natürlichem Weise, konteska sind immer schlimm.<sup>12</sup> Tuná (*ukazuje Oriješku*) Herr Papa der Fräule<sup>13</sup> Miluša prišiel milostivej konteske gratulírovať.

GRÓFKA: Vitajte mi, pán učiteľ! Už mi vaša Miluša povedala, v akej záležitosti sa k nám ustávate.

ORIEŠKA: Ó, ako vyslovím svoje vrúcne vďaky za tú veľkodušnosť osvietenosti vašej! (*Bozkáva jej ruku.*)

GRÓFKA: Veľmi ma teší, pán učiteľ, že môžem niečo pre obecné dobro urobiť; ale hlavne poďakovať sa máte vašej vlastnej dcére, ktorá vo mne cit vlasteneckej povinnosti vzhľadom na náš úbohý ľud slovenský prebudiť vedela: ó, ja som sa už veľa krásneho od nej naučila!

MILUŠA: Ale nieže, grófka, nezahanbujte ma. Ja radšej tomu veľkému šťastiu, vo vašej vzácnej blízkosti môcť byť, všetko poďakovať musím. Tuná v ustavičnom styku s vami moja výchova sa zdokonalila; vy ste moja a môjho dobrého otca veľkodušná dobrodejkyňa! (*Chce jej ruku bozkať.*)

GRÓFKA (*s pohnutím*): Ale nieže, Miluša! Čo ti to napadá? Nehovor tak smutno; vieš, že ťa ja len veselú rada vidím a milujem ako vlastnú sestričku. (*Objíme ju.*)

CAPKOVÁ (*k Oriješkovi*): Nuž či ich čujete, pán rektor, ako len vždy po slovensky spolu tárajú s'á dáke obecné dievky! Povedzte im, no aby sa radšej po francúzsky zhovárali.

GRÓFKA (*k Capkovej*): Ha, ha, ha! Eh bien, Madame de Capkova! Vous etes plus ridicule que stupide, verstandez vous?<sup>14</sup>

ORIEŠKA a MILUŠA: Ha, ha, ha! (*Smejú sa.*)

CAPKOVÁ (*ku grófke*): O, vuj, vuj, ma chere<sup>15</sup> konteska! Ich verstep' schon auch etwas,<sup>16</sup> ved' som sa tiež niečo od tých vašich šprachmajstrov<sup>17</sup> poďučila. (*K Miluši.*) Vuj, vuj, madmoaselka!

<sup>12</sup>nem. Prirodzene, kontesa sú vždy mrchavá.

<sup>13</sup>nem. pán otec slečny

<sup>14</sup>franc., nem. skom. No, pani Capková! Ste smiešnejšia než hlúpa, rozumiete?

<sup>15</sup>z franc. áno, áno, moja drahá

(*K Oriěškovi.*) Vuj, mosiurko,<sup>18</sup> darmo sa mi smejete; bo to je nóbl, to je gšajd,<sup>19</sup> keď milostivé panstvá a všeci gebildete lajt<sup>20</sup> celkom iným jazykom parliujú nežli tá gemajne<sup>21</sup> bagáž ľudu sprostého.

ORIEŠKA (*ironicky*): Veľmi múdro! Načo by to tá gemajne bagáž rozumieť mala — tá nech zostane sprostou bagážou až naveky!

MILUŠA: Ó, prekrásny pochop nášho moderného vlastenectva!

CAPKOVÁ (*k Miluši*): Veru tak, moja madmoaselka! Toto krásne učenie mali by ste vždycky víderholovať<sup>22</sup> našej konteske; lebo tak ju ercíhovala,<sup>23</sup> také Grundsätze<sup>24</sup> jej do srdca vštepovala predošlá pani guverniantka. Vy ale leichtsinnige<sup>25</sup> všetko to teraz kazíte, vždy len po slovensky s konteskou plaušujete.<sup>26</sup>

GRÓFKA: Ale netárajte mi viac, vy moja stará relikvia prevrátenej výchovy a nerozumných predsudkov našej civilizácie! Už mám toho dost'. Teraz o iných veciach. Počujte, pán učiteľ! Ja mám v týchto dňoch dostať vzácneho host'a, mladého pána baróna Kostrovického, môjho milého mladoženícha, a chcem, aby jeho prvé pobudnutie v mojom kaštieli veselé a príjemné mu bolo. On je veľký milovník hudby a spevu; či by sme teda s vašou pomocou dáke muzikálne pot-pourri nemohli usporiadať? Vaša Miluška je výborná altistka, ja bych spievala soprán, a vy máte dost' dobrý barytón.

ORIEŠKA: S najväčšou ochotou, osvietená grófka!

MILUŠA (*ku grófke*): Ach, dovoľte, grófka, že vám oznámiť musím úzkosť úprimne milujúceho srdca. Vy mladého pána baróna chcete prijať s'ťa svojho mladoženícha; možno je on lásky vašej hoden, ale ho ešte osobne neznáte, a ja sa bojím, že srdce vaše bude nešťastlivou žertvou vašej detinskej úcty a poslušnosti k pánu tútorovi. Prosím, nezaväzujte sa ničím, kým ho dobre nepoznáte a vaše srdce vám nepovie, či môžete byť s ním šťastlivá. Ó, ja som nepriateľkyňa tých rodinných zmlúv manželských!

GRÓFKA: Tým ma do rozpakov uvádzaš, drahá moja; ved' som už prisľúbila — (*Zamyslí sa.*)

ORIEŠKA (*k Miluši*): Preboha, dievka moja, čo to robíš? Pováž, ako závisíme od starého pána baróna a čo sme mu všetko podľní. Keby sa teraz dozvedel, že ty proti jeho zámerom vystupuješ

CAPKOVÁ: Aj, aj, teda madmoaselka odhovára našu kontesku od mladého pána baróna? (*K Miluši.*) Nevďačnica, či ste už zabudli, že by ste doma zemiaky škrabat' a toť s vašim, fótrom po kantáciách chodiť museli, keby vás pán tútor aus Gnade<sup>27</sup> nebol prijal za našu gsellšafterku?<sup>28</sup>

ORIEŠKA: Inu, pani komorná, ved' to moja dcéra tak zle nemyslí.

<sup>16</sup>nem. Aj ja čosi rozumiem.

<sup>17</sup>z nem. učiteľov jazykov

<sup>18</sup>z franc. Áno, áno, slečinka, áno, páňko.

<sup>19</sup>z nem. skom. rozumné, vtipné

<sup>20</sup>z nem. skom. vzdelaní ľudia

<sup>21</sup>z nem. sprostá

<sup>22</sup>z nem. opakovať

<sup>23</sup>z nem. vychovávať

<sup>24</sup>nem. zásady

<sup>25</sup>nem. ľahkomyselne

<sup>26</sup>nem. tárate

<sup>27</sup>nem. z milosti

<sup>28</sup>z nem. za spoločnicu

CAPKOVÁ: A či pán tútor nezaslúži od kontesky všetku úctivosť a poslušnosť detinskú? Či jej on nie je druhý Herr Papa, ktorý jej statky do tak krásneho poriadku uviedol a o jej Erziehung tak väterlich<sup>29</sup> sa staral?

MILUŠA (*pikantne*): Naozaj, ba ešte i o budúceho jej pána manžela sa otcovsky postarať ráčil.

ORIEŠKA: Ale prosím ťa, dievka moja, o pánu tútorovi nemôžu sa žiadne nečisté zámery predpokladať.

GRÓFKA: Nedohadujte sa tak, moje milé! Miluša má pravdu. Ja si svojho pána tútora vysoko vážim a ctím; ale kebych sa do jeho syna Lajoša i pri najlepšej vôli zaľúbiť nemohla, ach! — Medzitým sa to ukáže, keď ho uvidím; ale veď nám ešte kňaz ruky nezviazal — i jeden i druhý ešte odstúpiť môže — ja si podržujem úplnú slobodu.

CAPKOVÁ: So?<sup>30</sup>

MILUŠA: Ó, tak som už teda utíšená, drahá Eržika. Môžete teraz prijať mladého pána baróna vo svojom dome čím najúctivejšie, ale len s'á vzácneho host'a, nie s'á mladoženícha.

GRÓFKA: Tak je, a v styku s ním pravidlá najprísnejšej etikety zachovávať. Ó, to mi bude tým zaujímavejšie! A už teraz som zvedavá, ako si bude okolo mňa počínať, ako túžiť, vzdychať, šermovať a — zúfať, ak košíček dostane, ha, ha, ha!

CAPKOVÁ: Da haben wir's!<sup>31</sup>

ORIEŠKA (*ku grófke*): Tak teda to muzikálne pot-pourri vystane, osvietená grófka?

GRÓFKA: Ba myslím, že to môjmu premenenému postaveniu nebude prekážať. (*K Miluši.*) Čo ty myslíš, Miluška?

MILUŠA: Ó, už teraz i ja chcem s radosťou spoluúčinkovať, grófka! Veď hudba a spev je najnevinnejšia a Slovákom najmilšia zábava; náš budúci hosť nech teda pocíti, že sa nachodí vo veselom kraji spevavých Sloveniek.

GRÓFKA: Ha, tak ťa mám rada. Miluška! (*K Oriేశkovi.*) Pán učiteľ, tuná prehliadnite zaraz tieto partesy; (*preberá sa v partesoch na fortepiane*) sú tuná najobľúbenejšie kusy, výťahy zo spevohier, duetty, tercetty — urobme z nich dobrý výber, ku príkladu...

## Výstup 4.

*Suchay k predošlým.*

SUCHAY (*s poklonou ku grófke*): Osvietená grófka! Ako mi moja povinnosť káže —

GRÓFKA (*pretrhne ho*): Víтам vás, pán úradník! Len prosím, vyjadrite sa krátko, čo chcete, bo nemám času.

<sup>29</sup>nem. o jej výchovu tak otcovsky

<sup>30</sup>nem. Tak?

<sup>31</sup>nem. Tu to máte!

SUCHAY: Mám česť oznámiť, že sa dnes skončí žatva na celom panstve osvietenosti vašej a keďže pri tej príležitosti každoročne —

GRÓFKA (*v netrpezlivosti pretrhne ho*): Už mám dosť toho! Vidíte, že nemám času vaše dlhé správy o výsledku žatvy počúvať; položte to na papier, adieu! (*Odvráti sa.*)

SUCHAY: Na službu, ako mi moja povinnosť káže. Ale teraz chcem vlastne oznámiť, že poníženie ženci a žnice osvietenosti vašej chcú sláviť dnes večer radostné obžinky v kaštieli osvietenosti vašej —

GRÓFKA: Obžinky?

SUCHAY: Na službu, obžinky slovenskej obyčaje, a ohľadne toho chcú predložiť poníženu prosbu cez deputáciu z mládencov a panien dedinských záležiacu; či ich mám dnu pustiť pred láskavý obličaj osvietenosti vašej?

GRÓFKA: Ale čo je to tie obžinky?

SUCHAY: Na službu, alebo ako to inde ľud vyslovuje: ožinky, zažinky.

GRÓFKA (*netrpezlivo*): Ožinky, zažinky! Už z toho môžem byť múdra!

ORIEŠKA: Ráďte dovoliť, milosťgrófka, ja to vysvetlím. Obžinky sú národný ples Slovákov pri skončení žatvy. Tu sú pri ruke Spievanky Kollárove, kde sa tá slávnosť takto opisuje: (*číta:*) „Na čele zástupu žencov stúpa jeden mládenec s národnou zástavou v ruke, ozdobenou stužkami, kvietím a klasmi; vedľa neho kráča panna, s korunou čili partou zo stebiel, klasov a kvietkov napodiv strojne upletenou; ostatný zástup tiahne za nimi so spevom po ulici až do dvora pána svojho, ktorému odovzdajú veniec klasový a spievajú, tancujú a častujú sa tam zo štedrosti pána svojho;“ — tuná, hľa, podáva Kollár i daktoré piesne, ktoré Slováci pri tej žatevnej slávnosti spievajú.

GRÓFKA: Teraz už mám jasný pochop a živo sa upamätúvam z liet detinstva svojho, že som ja už tento krásny národný ples videla; (*k Suchaymu*) ale prečože to lanského roku moji ženci nevydržovali, pán úradník?

SUCHAY: Ba vydržovali, osvietená grófka, ale len vo dvore panského hajdúcha.

GRÓFKA: A prečo nie v mojom kaštieli?

SUCHAY: Lebo pani guvernanka osvietenosti vašej a toť ich milosť pani komorná (*urobí Capkovej poklonu*) neráčili to dovoliť.

GRÓFKA (*k Capkovej*): Aj, aj, Madame, a či sa smiem pýtať, prečo?

CAPKOVÁ: Je nu, tej gemajnej bagáži surové škreky, tance a žranice, ktoré sa pri tých obžinkoch — natürlicher Weise, mit Verletzung der guten Manieren<sup>32</sup> — stvárajú, trpieť sa môžu höchstens<sup>33</sup> vo dvore panského hajdúcha, ale nie pred civilizovaným panstvom.

GRÓFKA: Civilizované panstvo má byť k ľudu svojmu láskavé a blahosklonné, nie ale taký škaredou pýchou nafúkaný horenos, ako toť ich milosť moja komorná, trebárs i ona sama zo vznešeného rodu tej gemajnej bagáži pochádzať ráči.

<sup>32</sup>nem. prirodzene, urážajúc dobré spôsoby

<sup>33</sup>nem. pri najlepšom

CAPKOVÁ (*v zmätku*): Ach — ganz natürlicher Weise.

GRÓFKA: Či smiem menovať ihre hochedelgeborene Ahnen, Frau von Capková?<sup>34</sup>

CAPKOVÁ: Das ist nicht zum Aushalten!<sup>35</sup>

ORIEŠKA (*k Capkovej*): Ha, ha, azda by ste sa veru hanbili, pani Capková, že váš nebožký Herr Papa tiež bol iba panským hajdúchom?

CAPKOVÁ: Ach, ich stirb vor Schmach!<sup>36</sup> (*Zamdlieva.*)

ORIEŠKA: Inu, pani Capková, veď preto nič! To vám len na chválu slúži, že ste sa tuná z milosti osvieteneho panstva trocha vzdelali a za komornú avanžirovali; ale preto nemáte pohrdáť úbohým ľudom; veď konečne všetkých nás najvyššia hodnosť je, že sme ľudia, a — človek človeku brat!

CAPKOVÁ (*prichádza k sebe*): Natürlicher Weise — už teda nedbám — nech sa tie obžinky v kaštieli vydržiavajú! (*Odíde.*)

GRÓFKA (*ironicky za odchádzajúcou*): S vysokým privolením mojej milostivej služobnej čelade! (*K Suchaymu.*) Pán úradník, ja chcem, aby sa tie obžinky čím najslávnejším spôsobom vydržiavali — ten dobrý ľud nech má tiež nejakú radosť; zavolajte mi dnu tú dedinskú deputáciu. (*Suchay odíde.*)

MILUŠA: Ale, a propos, niečo zvláštneho mi napadá. Či by nebolo dobre tie obžinky až ku príchodu mladého pána baróna odložiť? Taká národná zábava už svojou novotou a originalnosťou by našich hosťov iste viac zaujímala než akýkoľvek koncert.

GRÓFKA: Veru máš pravdu, Miluška, výborný nápad! Bo akokoľvek krásne árie zo spevohier by sme spievali, to by nebolo nič nového pre pána baróna Lajoša Kostrovického, ktorý býval iste riadnym navštevatelom divadla v Pešti, ktorý videl opery v Scale milánskej a v Benátkach, počul spievať Kornéliu Hollósy, Lesniewsku, La Grangeovú a iné, slyšal koncerty Rubinsteina, Willmersa, Reményiho —

MILUŠA: Ó, iste, takému veľkomestskému švihákovi pri našom dedinskom koncerte by sa iba od dlhej chvíle zivalo; naproti tomu obžinky nevidel ani v Pešti, ani v Paríži — ony prebudia v mysli jeho mnohé sladké rozpomienky na nevinné hry detinstva — a keď počuje tie báječné, záдумčivo-veselé spevy ľudu nášho, uvidí jeho národné obyčaje, jednoduché mravy, srdečnú úprimnosť a oddanosť k svojim zemským pánom, tak sa iste prebudí v ňom súcit k národu svojmu, na ktorého biedu a opustenosť v tom nádhernom, civilizovanom cudzinstve azda celkom zabudol.

GRÓFKA: Výborne, výborne! Teda pri obžinkoch zostaneme.

## Výstup 5.

*Suchay a Tomáš, Jano, Dora, Kata k predošlým.*

<sup>34</sup>nem. ich vysokourodzených predkov, pani Capková?

<sup>35</sup>nem. To je neznesiteľné.

<sup>36</sup>nem. Ach umriem od hanby.

SUCHAY (*vedie deputáciu, k nim*): Len smelo, chlapci, i vy, dievčatá!

TOMÁŠ (*ku grófkke*):

*Nášho panstva žnivo  
už sa dokončilo;  
ženci sa radujú,  
toto vám vzkazujú:*

JANO (*pokračuje*):

*Bud' pochválen pánboh náš,  
že pomáhal v tento čas  
žitko zožať, poviazat',  
do stodoly pozvážat'!*

DORA (*pokračuje*):

*Už my z poľa ideme,  
čo večerať budeme?  
Pečeného káčera,  
to je naša večera.*

KATA (*pokračuje*):

*Hotuj, pani, oldomáš!  
Zožali sme, kde čo máš,  
hotuj, pani, večeru,  
dvanásť funtov pečeňu.*

VŠETCI (*spevavo*):

*Ešte k tomu muziku, muziku,  
a hostinu velikú:  
v dvore našej gazdinky, gazdinky,  
chceme sláviť obžinky, obžinky!*

GRÓFKA: Dobre, moji ľudia, tie obžinky budete sláviť v prítomnosti vzácných hosťov, ktorých v týchto dňoch očakávam.

TOMÁŠ (*škrabe si hlavu*): Ach, osvietená grófka, teda nie dnes večer?

GRÓFKA: Hovorím vám, že ja chcem, aby tí moji hostia svedkami boli tohto národného plesu; musíte teda deň-dva čakať.



JANO: Ved' už dobre, dobre, osvietená grófká!

GRÓFKA: Zatiaľ sa môžu i lepšie prípravy porobiť k tým občinkom; zástava musí byť z hodvábu, s národnými farbami, parta čím najkrajšia, pozlátenými kláskami, perlami a trasulienkami ozdobená, mládenci a panny v národných krásnych šatách oblečení — tuná pán úradník dá ku všetkému peniaze.

MLÁDENCI a PANNY: Nech boh živí naše milostivé panstvo.

GRÓFKA: Ale najväčšiu starosť mám o pannu, ktorá má byť tou národnou skvostnou partou ovenčená; ona má byť takrečeno kráľovná celého toho plesu, a nasledovne musela by byť tá najporiadnejšia, najkrajších mravov a dobrá speváčka. (*K Orieškovi.*) Čo myslíte, pán učiteľ? Vy najlepšie poznáte tie dedinské panny, lebo sa od vás katechizmus učili.

ORIEŠKA: Ja myslím — Hanka mlynárova je veľmi poriadne dievča.

DORA: Ba veru ešte čo! Ved' tá ani len s nami nežala.

KATA (*k Orieškovi*): A ja či som vám dobre z toho katechizmu neodpovedala?

TOMÁŠ (*k Orieškovi*): Prosím pekne, najkrajšie dievča je Fabianových Lena: ej, tej by len pristala tá cifrovaná parta!

DORA (*k Tomášovi*):

No, ver' azda preto, že sa tebe páči?

KATA:

Neverte mu; on sa s ňou vždycky vláči.

ORIEŠKA:

Ha, aká to vznikla medzi nimi zvada!

MILUŠKA (*ku grófke*):

Počujte, hrabenka, mne práve napadá  
k odstráneniu hádok úprimná nárada —  
Je to nápad môjho nevinného žartu:  
Ja chcem pri občinkoch na hlave mať partu  
a byť preodiata v rúcho prostej devy,  
tak prestanú všetky medzi nimi hnevy.

DORA a KATA:

Ha, azda vy, kišasonka spanilá,  
by ste sa k nám uponížiť ráčila?

MILUŠA (*k nim*):

Ja sa preoblečiem za žničku vám rovnú,  
ak ma len chcete mať za svoju kráľovnú.

DORA:

Ó, zo srdca rady, ak nežartujete —

KATA:

To bude radosti v celej našej obci!

TOMÁŠ:

Hej, takých obžinkov azda v celom svete  
ešte neslávili slovenskí parobci!

GRÓFKA:

Toto sa mi ľúbi, výborná myšlienka!  
To bude zábava k úcte mojich host'ov!

ORIEŠKA:

Keď dovolit' ráči láskavá hrabenka,  
mohli by sme zaraz tou príležitosťou  
z národných spievanôk krajšie povybierať,  
ktoré by sa mali pri obžinkoch spievať;  
ku príkladu táto (*otvorí knihu*) slávnostnú má nôtu,  
tá by mohla slúžiť obžinkom k úvodu:  
(*číta*) Čieže je to jarné žitko — či ju znáte?

VŠETCI:

Ó, to je výborná! Či nám ju zahráte?

ORIEŠKA (*sadne ku fortepianu a spraví akordy; mládenci a panny stoja v rade, panny majú opreté hlavy o plecica mládenčov, všetci spievajú.*)

*Čieže je to jarné žitko*

*[:pod horami?:]*

*Vybili ho vrané kone*

*[:podkovami.:]*

*Zelená je pohanôčka,*

*[:zelená je.:]*

*Trhajže ju, duša moja,*

*[:voňavá je.:]*

*(Prestanú.)*

GRÓFKA:

Ha, to je ária vznešená, velebná!

ORIEŠKA:

Iste z tých najstarších a najkrajších jedna:

Táto vystať nesmie pri našej zábave;

*(K mládencom a pannám):*

Len ju potom pejte vážne a zdĺhave  
a na moju dcéru pilný pozor dajte,

jak ona zanôti, tak i vy spievajte.  
Po tejto sviatočnej môže nasledovať  
pár veselších kúskov — môžeme hneď probovať,  
ku príkladu táto: Anička dušička.

TOMÁŠ:

Oj, tú dobre známe, výborná pesnička!

DORA:

To naša turčianska!

KATA:

Tá je ver' do skoku!

JANO:

Pri tej šuhaj berie tanečnicu k boku  
(*Chytí vedľa seba stojacu pannu.*)

VŠETCI (*spievajú mládenci a panny s posunkami do tanca.*):

*Anička dušička, kde si bola,  
že si si čižmičky zarosila?  
[:Bola som, v hájičku,  
žala som trávičku,  
duša moja!:]*

*A ja som v hájičku trávu kosil,  
ja som si čižmičky nezarosil.  
[:A ja som hrabala,  
teba som čakala,  
duša moja!:]*

*(Prestanú.)*

TOMÁŠ:

Ej, ale, pán rector, veru vás prosíme,  
len takých veselých veľa vyhľadajte,  
nech si pri obžinkoch potom zakrepčíme!

JANO:

Ale, pán učiteľ, za zle mi nemajte:  
Či tie vaše knihy samé také pletky —  
tie naše pesničky v sebe obsahujú?

ORIEŠKA:

Toho muža Jánom Kollárom menujú,  
ktorý ich zozbieral dohromady všetky  
a vydal ich tlačou v týchto hrubých knihách!

*(Ukazuje im dve knihy.)*

JANO:

Juj, ale sa ich len veľa nakľulo!

DORA:

Ach, ktože ich len kedy toľko nahobľoval?

KATA:

To musel byť veľký kumštár ten pán Kollár!

JANO:

Ja bych ich do smrti neprešlabikoval!

TOMÁŠ:

No, ver' nedajbože, však ich vieš naspamät',  
netreba ti na nich v knihách hlavu lámať.

GRÓFKA:

Dosť už, dobrí ľudia, to pôjde výborne! *(K Oriškovi.)*

Milý pán učiteľ, vy sa rozumiete  
najlepšie do hudby —

ORIEŠKA:

Ó, prosím, pokorne!

GRÓFKA:

Vy pri tých obžinkoch chybovať nesmiete,  
vy budete tohto národného plesu  
riaditeľom; a včul' namiesto partesu  
tie dve hrubé knihy so sebou vezmite  
a ešte daktoré krajšie vypatrite,  
a keď vám odkážem, prídite k nám zase.

ORIEŠKA *(s poklonou)*:

Som hotový k vašim službám v každom čase.

GRÓFKA:

A ja sa postarám o národnú partu  
toť pre vašu dcéru; ha, bude to žartu!  
Či ju len tí moji hostia tak poznajú?  
Ha, jak ju poznajú, to sa popukajú  
od smiechu, ha, ha, ha, to bude zábava!

VŠETCI:

Ha, ha, ha, zábava veselá, zriedkavá!

GRÓFKA *(k Suchaymu)*:

Vy však, pán úradník, vysvetlite žencom  
túto moju vôľu, dievkam i mládencom:  
a potom o všetko pilne starosť majte,  
národnú zástavu, kroje obstarajte,  
ako i dákeho súceho gajdoša,  
a k tomu koláčov, pečene a vína:  
Nech sa s nami celá veselí dedina —  
Preto vám hovorím, nešanujte groša; *(k všetkým)*  
včul' sa rozídete v pokoji, adieu! *(Odíde s Miluškou.)*

MLÁDENCI a PANNY:  
Naša dobrá zemská pani nechže žije!

SUCHAY *(k ostatným)*:  
No, len sa už teraz stadiaľto ponáhľajte,  
a svoje posolstvo žencom vykonajte. *(Chce ísť.)*

MLÁDENCI a PANNY *(držiac ho žartovne spievajú)*:

Čieže je to, pán úradník,  
čo naoral pod ten ľadník?  
Oral, oral — oral, oral,  
ale málo  
všetko sa mu — všetko sa mu  
dolámalo.

*(Hudba hrá, mládenci tancujú jednu alebo dve figúry od zeme — opona padne.)*

# Dejstvo druhé

(Sála ako v dejstve prvom.)

## Výstup 1.

Capková, neskôr Sluha.

CAPKOVÁ (*sedí pri stolíku a pečatí list*):

Ach, taký mám Verdruss<sup>1</sup> proti tej bagáži  
rechtorskej: nech si len človek to pováži,  
jak ma versetzoval<sup>2</sup> do Verlegenheitu,<sup>3</sup>  
že vraj môj Herr Papa bol obecný hajdúch.  
Hrozný Beleidigung,<sup>4</sup> Grobheit ohne Beispiel!<sup>5</sup>  
Ale však navštívils' posledný raz kaštieľ  
náš du g' meiner Schlowak!<sup>6</sup> Tvoja pyšná dcéra  
nech si svoje handry rechtorské pozbiera,  
bo ju vypravíme trošku auf die Reise,<sup>7</sup>  
tá márna koketka! Natürlicher Weise,  
preto tak velice odhovára ona  
našu kontesku od pána baróna,  
bo sama ho azda chce becauberovat' —<sup>8</sup>  
ó, to ja hneď musím gründlich entdekovat'<sup>9</sup>  
pánu tútorovi: z tohoto, hľa, listu  
nabudne si známosť o tej veci istú.

SLUHA (*prichádzajúc*):

Pani veľkomožná, ako mi kázali,  
už je kôň pod sedlom i ja som hotový.

CAPKOVÁ (*vstane*):

Dobre, Ferko! Tu máš tento lístok malý,  
leť s ním do Kostrovíc k pánu barónovi,  
a do jeho vlastných rúk mu ho odovzdaj —  
Tu máš malý Trinkgeld,<sup>10</sup> teraz rušaj, hybaj!  
Lež nešanj koňa, nedaj mu ísť trapom;

<sup>1</sup>nem. nevoľu

<sup>2</sup>z nem. uviesť

<sup>3</sup>nem. do pomykova

<sup>4</sup>nem. urážka

<sup>5</sup>nem. bezpríkladná hrubosť

<sup>6</sup>nem. skom. sprostý Slováč

<sup>7</sup>nem. na cesty

<sup>8</sup>z nem. očariť

<sup>9</sup>z nem. dôkladne odhaliť

<sup>10</sup>nem. prepitné

lebo tento lístok v sebe obsahuje  
velice pilnú vec — iste ťa s pár groši  
i starý pán barón potom obdaruje —  
Teraz marš!

SLUHA:

Poletím ako na tátoši! (*Odide.*)

CAPKOVÁ:

Ó, ten za hodinu iste ta dorazí —  
On je dobrý Reiter;<sup>11</sup> ha, jak sa zarazí  
ten starý pán barón, keď ten list prečíta!  
Iste auf der Stelle<sup>12</sup> semká sa vyberie  
napísať Laufzettel<sup>13</sup> tej rechtorskej dcére.  
Ha, to bude radosť, pomsta znamenitá,  
keď s komplimentami jej ukážem dvere!  
(*Urobí poklonu s posunkami ku dverám, ktorými vojdú.*)

## Výstup 2.

*Grófka a Miluša, neskôr Sluha.*

GRÓFKA:

Aj, pani komorná, jak nás krásne víta!

MILUŠA:

Zdá sa, že jej všetky prestali už bôle,  
tak je nám láskavá, milá, dobrej vôle!

CAPKOVÁ:

Ó, iste som rada, že sme zasa spolu; (*pre seba*)  
ale mi nebudeš viac nepríležitosť! (*Utiahne sa.*)

GRÓFKA (*sadajúc k Miluši*):

Ha, ha, ha, Miluša, tvoju naivnú rolu  
pri tých obžinkoch už temer ti závidím;  
že budeš pre mužských viac interesantná  
v takom preobleku, už popredku vidím,  
ha, ha!

MILUŠA:

Ach, hrabenka, nebuďte pikantná!  
Nebudú si všímať mňa páni baróni.

---

<sup>11</sup>nem. jazdec

<sup>12</sup>nem. Naskutku

<sup>13</sup>nem. prepúšťací lístok

SLUHA (*s listom v ruke, ku grófke*):

Práve jeden posol priletel na koni  
z Kostrovíc, nositeľ tohoto písemka,  
že sa z neho dozvie milostná hrabenka  
radostnú novinu.

GRÓFKA:

Ha, daj mi ho semká! (*Berie list.*)  
Uvidíme zaraz, čo to za novina. (*Číta, sluha odíde.*)  
„Oznámiť vám speším príchod môjho syna“  
— Ha! (*Zastaví sa v čítaní.*)

MILUŠA:

To iste píše náš starý pán barón  
o svojom synovi Lajoškovi?

GRÓFKA (*hľadiac do listu*):

On, on. (*Číta.*)  
„Ktorý sa mi včera navrátil šťastlivo  
z cudzozemska domov; ale mu je clivo  
v lone svojho otca pre túžbu veľikú  
čím skorej osobne poznať Eržiku.  
Pochybnosťmi svojej trápený ľúbosti  
nemá doma zhovu ni trpezlivosti:  
preto vám zdeľujem, že dnes neomylné  
k vám na obed príde; prijmite ho vďačne.“ —

MILUŠA:

Ha, tomu musí byť až velice pilno!  
Už sa teda dnes tá komédia začne.

CAPKOVÁ (*so zvedavosťou*):

Iste ho privedie sám jeho Herr Papa?

GRÓFKA (*odsekne*):

Nie, nie! Zavolajte mi sem toho chlapa,  
ktorý mi tento list priniesol, len friško! (*Capková odíde.*)  
To je prekvapenosť hrozná, nenadála,  
ja som ho ešte dnes neočakávala; — (*k Miluši*)  
ako ho prijmem, preboha, Miluška?  
Nachádzam sa veru v nesnádzi nemalej —  
Počuj len, pán tútor čo mi píše ďalej: (*Číta.*)  
„Prepáčte, Eržika, že ja s' synom svojím  
dnes k vám prísť nemôžem — až zajtra sa strojím  
k vám vybehnúť; teraz ale s ním posielam  
istého mladého inžiniera, ktorý  
chodil niekedy v Pešti s Lajoškom do školy,



že obidvom dáte pobyt — to si želám.“

MILUŠA:

Ha, tak už druhého máme gavaliera!

GRÓFKA (*s úsmechom*):

A síce mladého pána inžiniera,  
ktorý vycvičeným inžinierskym okom  
azda Milušino srdiečko premerá,  
ha, ha, ha!

## Výstup 3.

*Capková a Pišta k predošlým.*

CAPKOVÁ (*vo dverách, k Pištovi*):

Štefanko, len smelýmže krokom!

PIŠTA (*ku grófke*):

Čo rozkázať ráči vaša grófska milosť?

GRÓFKA: To mi je, Štefanko, radostná novina,  
že mladý pán barón dnes bude u mňa hosť: (*K Capkovej.*)  
Prineste, komorná, chytro pohár vína  
pre tohoto posla; (*Capková odíde*) sadniže si, Štefko!  
Rozprávaj nám niečo o mladom pánovi,  
či je on podobný svojemu apkovi,  
či je dobrý človek a postava pekná?

PIŠTA:

Ponížene ruku bozkávam, konteska!  
Ale si vyprosím — ja som nie viac Štefko:  
už mám krajšie meno práve len oddneska —  
ja som Pišta husár, tak kérem alásan!<sup>14</sup>

MILUŠA:

Ha, ha, Pišta husár! To ho ten mladý pán  
iste tak pokrstil!

PIŠTA:

On ver', kišasonka!  
S nikým v celom dome nechce sa zhovárať  
ani po nemecky, ani po slovensky,  
taký z neho zostal magyar sakramentský!

<sup>14</sup>mad'. prosím ponížene

Takže sa mrzela i stará barónka,  
jeho mamuška, keď i jej dohovárať  
počal, že sa ešte tak drží nemčiny,  
čo ju šupom ženú už z celej krajiny —

MILUŠA (*pretrhne ho*):

Ha, ha, to je pekne! Ten mladý pán barón  
Kostrovický Lajoš hrozný je maďarón!

PIŠTA:

Ver' sa naľakali i sluhovia naši,  
kočiš, frajcimerky i záhradník panský,  
keď im riekol, že ich pokolba<sup>15</sup> odpráši,  
ak sa nenaučia za rok po maďarsky:  
Že si on obstará až hen z Debrecína  
tiszta magyar fajtu szobaleányokat.<sup>16</sup>  
Tiež magyar kočišov, magyar huszárokat.<sup>17</sup>  
S derék maďarskými bojtárov bajúzy,<sup>18</sup>  
od ktorých celý dom, ba celá dedina  
o dva, o tri roky zmaďarčif sa musí  
a zhynúť tá naša buta<sup>19</sup> slovenčina.

CAPKOVÁ (*príde s vínom*):

Pravdu máte, husár, zapite si vína.

GRÓFKA (*k Miluši*):

Jaj, ten mi predivné veci včul' rozpráva,  
o tom Lajošovi pekný pochop dáva!  
Vlastenectvo síce pekná je vždycky cnosť,  
ktorá zvlášte muža ozdobuje; ale  
takéto zásady prepiate, nezralé,  
taká vlastenectva pojmu prevrátenosť —  
Ach, to k nezneseniu! (*Pre seba.*)  
Hm, trebárs je mladosť,  
ako sa hovorí, samá len vrtkavosť —  
nech by len bol ináč poctivého rázu  
a dobré srdce mal — a mladík bol pekný,  
azda by sa časom z neho tie prívesky  
dali prevrátenej výchovy zostrihať; —  
trebárs to vec veru najvyš povážlivá  
za takého muža prepiatca sa vydať; (*nahlas*)  
ha, čo mi napadá, myšlienka šťastlivá!  
Čuješ, Pišta husár! (*K Pištovi.*)

<sup>15</sup>maď. do pekla

<sup>16</sup>maď. chyžné čistej maďarskej fajty

<sup>17</sup>maď. maďarských husárov

<sup>18</sup>maď. slov. Driečnych bojtárov s maďarskými fúzmi.

<sup>19</sup>maď. hlúpa slovenčina

PIŠTA:

Tessék parancsolni!<sup>20</sup>

GRÓFKA:

Veru mi musíš byť v dačom dnes povolný;  
štedro ťa obdarím.

PIŠTA: Ó, igen, szivesen,<sup>21</sup>

osvietená grófka, ja rád beriem dary.

GRÓFKA:

Počuj teda, Pišta! Tvoj pán barón starý  
píše mi, že sa on strojí na druhý deň  
za Lajoškom sem prísť, dnes že s ním posielala  
iba stoličného pána inžiniera,  
ktorého ja neznám: — to stojí v tom liste  
či sa môžem na to spoľahnúť?

PIŠTA:

Ó, iste,

osvietená grófka! Náš starý pán barón  
len zajtra sem príde; lebo ho zdržuje  
neodkladná práca — a mladý pán barón —  
ten už azda teraz semká kočíruje.

GRÓFKA:

Dobre, dobre, Pišta! A ten pán inžinier?

PIŠTA:

Ten sa dozaista už semká vezie s ním;  
bo je on úrfika<sup>22</sup> školský pajtáš<sup>23</sup> dávny.  
Ešte mladý šuhaj, driečny a kaľavný;  
len nedávno prišiel z hontianskej stolice,  
a už sa zaľúbil každému velice.  
Volá sa Ján Rohon, rodom Slovák síce,  
lež sa ukazuje tiež dobrý hazafi.<sup>24</sup>

GRÓFKA:

Výborne, výborne! Všetko sa mi trať  
do mojeho plánu. Tých dvoch mladých pánov  
obzvláštnym spôsobom privítať musíme —  
dáke dobrodružstvo im dnes pripravíme.

MILUŠA:

<sup>20</sup>mad'. Rozkážte prosím.

<sup>21</sup>mad'. Ó, áno, vďačne.

<sup>22</sup>mad'. mladého pána

<sup>23</sup>z mad'. kamarát

<sup>24</sup>mad'. vlastenec

Ach, keby len boli aj dosť galantní k nám,  
osvietená grófká! Ale ja úzkosť mám —

GRÓFKA (*pretrhne ju*):

Ih, pletky! Od takých peštianskych arszlánov<sup>25</sup>  
len samú zdvorilosť a galanteriu  
môžeme očakávať.

MILUŠA:

Ja neočakávam  
od nich iba lichú šarlatanériu,  
spojenú s národnou hlúpou streštenosťou.

GRÓFKA (*s úsmevom sa jej hrozí*):

No, no, no, Miluška, hovor len s miernosťou!  
Bo ťa ešte môže jeden z tých streštencov  
poranením srdca za to pokutovať.

MILUŠA:

Ach, vám sa, hrabenka, ešte chce žartovať —  
mne je nie do smiechu. Také divné veci  
počuli ste o tom vašom zasľúbenci:  
Ó, kebych ja teraz vašu rolu mala,  
ja bych mu tak ľahko ruku ta nedala.

CAPKOVÁ (*proti Miluši*):

Natürlicher Weise, die Mamsell will immer  
gegen des Herrn Tutor Pläne intriguiren.<sup>26</sup>

GRÓFKA (*k Capkovej*):

Mlčteže, komorná, už som raz riekla vám,  
ja sa v tom s Miluškou úplne zrovnávam.  
Lajoško ma nezná a ani ja jeho,  
on vie, že ja som už oddanica jeho;  
keď teda sem príde ten mladý hazafi,  
iste po maďarsky takto sa predstaví:  
„Én vagyok ez és ez,“<sup>27</sup> a s tým sa pokloní,  
a ja na to: „Tessék csak helyet foglalni,“<sup>28</sup>  
Pritom sklopím oči, a nebudem mať  
nachytro predmetu, o ktorom rozprávať —  
bo sa azda oba budeme ostýchať,  
a len tak kradomky na seba pozerat'; —  
Ha, ha, a tým by sa azda počat' mala  
ľúbosť medzi nami? Ha, ha, ha, ha, ha, ha!

<sup>25</sup>z maď. levov

<sup>26</sup>nem., franc. Prirodzene, slečna chce stále intrigovať proti plánom pána tútora.

<sup>27</sup>maď. Ja som ten a ten.

<sup>28</sup>maď. Len si ráčte sadnúť.

MILUŠA:

Ach, hraběnka, to bych ja nevydržala,  
pri tej komédii ver' bych sa mu smiala  
do očí — odpusťte mi, hraběnka milá!

GRÓFKA:

Ó, to bych i ja tiež iste urobila.  
Ó, nie, nie, pán barón Lajoš Kostrovicky,  
neprijmeme ťa tu takto prozaicky —  
To by až obecné bolo privítanie:  
Jestli sa zaľúbit' opravdivo máme,  
to nech sa náhodou, nie zmluvami stane.

MILUŠA:

Ale čo to teda, hraběnka, hútate?  
Ha, už bych uhádla — tie obžinky máte  
vari na mysli — vy azda rolu moju  
kráľovnej obžinkov dnes hrať žiadate?

GRÓFKA:

Temer obdivujem ostrovtipnosť tvoju!  
Nuž, či to nebude dobrodružstvo krásne?

MILUŠA:

Veru hodné veršov idylickej básne!  
Ha, ha, ha, hraběnka, ale odpustite,  
vy ste celý démon, tak sa mi ľúbite! (*Smejú sa.*)

CAPKOVÁ (*pre seba*):

Natürlicher Weise, tie ver' zamýšľajú  
dajaké figliarstvo, tak sa rehotajú.

GRÓFKA (*k Pištovi*):

Počuj, Pišta husár, (*k Capkovej*) i vy tiež, komorná,  
a nebud'te taká kyselá a vzdorná!  
Ja si chcem s Lajošom veselý žart spraviť,  
a jeho lásku dnes na próbu postaviť:  
Miesto mňa ho prijme moja spoločnica  
s' a vaša grófka a jeho oddanica —  
Ja sa ale v rúcho preoblečiem žničky,  
a s kosákom v ruke a s partou na hlave  
ženci ma privedú k obžinkov zábave,  
spievajúc všakové národné pesničky; —  
nevyzrad'te potom tým dvom pánom mladým  
tento figel' malý.

PIŠTA:

Ha, ja nevyzradím.

GRÓFKA (*k Capkovej*):

A vy tiež, komorná, či privoľujete?

CAPKOVÁ:

Ba veru ešte čo! Azda veru chcete  
mladého baróna takto za blázna mať,  
a tak sa prehrešiť proti etikete?  
Fuj, to sa nesvedčí!

GRÓFKA:

Musíte, komorná,  
musíte privoliť, bo mi to výborná  
príležitosť bude po strane vyskúmať  
mladého baróna; (*k Miluši*) ale pod'že semká,  
dač ti mám zdeliť, ty pseudohrabenka!  
(*Šeptajú si spolu s úsmevom a s mimikou.*)

CAPKOVÁ:

Z toho nič nebude! (*Pre seba.*) Ha, a propos, holla!  
To mi bude voda na mlyn taká rola;  
bo pán tútor iste ešte dnes prikvitne  
semká za Lajoškom — a keď tak prichytne  
tú koketku v takej grófskej maškaráde  
vypínať sa tuná v najväčšej paráde,  
ktorej mladý barón v svojom klamnom blude,  
natürlicher Weise, kúru robiť bude,  
he, azda od jedu hneď z kože vyskočí,  
keď sa tak presvedčí na své vlastné oči  
o všetkom, čo som mu v tom liste písala —  
Ha, to bude skaza hrozná, nenadála  
pre tú pyšnú dievku rectorovu — he, he! (*Zlostne sa usmieva.*)

GRÓFKA (*k Capkovej*):

Nuž, čo rozmýšľate?

MILUŠA:

A čo sa smejete?

CAPKOVÁ:

Veď už teda nedbám, robte si, čo chcete,  
vy figliarky, he, he, he, bude to rehotu —  
He, he, he!

GRÓFKA:

To nie dosť; k našemu komplotu  
musíte i vy tiež celkom prináležať

a Milušu dnes za svoju grófkú držať,  
a tak sa k nej správať, sťabych ja to bola.

CAPKOVÁ (*pre seba*):

Ó, však jej nebude dlhá táto rola! (*Nahlas k Miluši.*)

He, he, nedajbože, horká mi to grófka,  
takáto chudobná rectorova dievka!

MILUŠA (*k Capkovej*):

Nu, pani komorná, prečo bych nebola?  
Všetko mám, len statky a rod mi chybujú.

CAPKOVÁ:

He, he, veď to!

MILUŠA:

Keď mi však teraz daruje  
láskavá Eržika načas hodnosť svoju:  
Teda vy budete včul' komornou mojou.

CAPKOVÁ:

No, dívajte sa len, ako si už so mnou  
horenos počína! Lež chcem byť pokornou  
služobkyňou. (*Spraví poklonu k Miluši.*)

GRÓFKA:

Dobre. Tak by sme už predsa  
i s pani komornou zrozumené boli:  
Len sa potom, drahé, dáko nepomýľte,  
a snažte sa trefne vyvíesť svoje roly.  
Ha, ha, ha, velice som už kuriózna,  
ktorý sa do ktorej z nás potom zaľúbi.

MILUŠA:

Alebo snáď jeden, buďto druhý pozná —  
miesto vtípu v hlave keď nemá otruby —  
že v prostom odeve takej žničky čuší  
dačo obzvláštného.

GRÓFKA:

Ó, ja, jak sa sluší  
pretvárať sa budem v reči i v držaní —  
Iste sa ošialia tí dva mladí páni!  
Ha, ha, moje milé, budeme mať dneska  
krásne dobrodružstvo! (*Počuť vonku pleskot.*)  
Lež čo to tam plieska?

PIŠTA (*dívajúc sa oblokom*):

Ha, to koč hrkoce — už je tuná môj pán  
s pánom inžinierom — páni kočujú  
a kočiš si sedí sťa dáky vicišpán  
na zadnom sedlisku, ha, už zostupujú,  
a vicišpánovi dávajú opraty.

GRÓFKA (*hl'adiac tiež do obloka*):  
Ha, oba sú temer jednako odiati,  
ktorýže má byť z nich ten mladý pán barón?

PIŠTA:  
Ten v uhorských šatách, páčte, ten fúzatý.

GRÓFKA:  
Ach, veď oba majú fúzy, rovné šaty.

PIŠTA:  
Kérem,<sup>29</sup> nemám času, už musím letieť von. (*Ide.*)

GRÓFKA (*volá za ním*):  
Pišta, nevyzrad'že tým dvom pánom mladým  
to naše spiknutie!

PIŠTA (*vo dverách*):  
Nie, nie, nevyzradím. (*Zmizne.*)

GRÓFKA:  
Jaj, títo arszláni<sup>30</sup> ver' nás prekvapili.  
K obžinkom ešte sme sa nepristrojili. (*K Miluši.*)  
A ty že čo stojíš? Čo sa neponáhľáš?  
V toaletnej chyži tam moje šaty máš,  
krinolíny, šlepy, šály a šmizetle,  
parfumy, pomády, brilianty, brazetle,  
vyber si najkrajšie, dl'a svojej ľúbosti.  
(*Miluša odíde bočnými dverami, grófka k Capkovej.*)  
Vy ale, komorná, k obsluhu Milušky  
zavolajte mládencov, posolkyne, slúžky,  
by sa pristrojila v najväčšej rýchlosti;  
dávajte rozkazy, urobte poriadky,  
aby sa nestali potom dáke zmätky, (*Capková odíde.*)  
tak, tak! Jaj, už idú títo moji hosti. (*Odíde tiež bočnými dverami za Capkovou.*)

## Výstup 4.

<sup>29</sup>mad'. Prosim.

<sup>30</sup>mad'. levi



*Ludovít Kostrovický, Ján Rohon (obidvaja v uhorskom obleku) a Pišta.*

PIŠTA (*drží otvorené hlavné dvere, ktorými Ludovít a Rohon vchádzajú*): Tessék!

EUDOVÍT (*k Rohonovi*): Tehát szerencsésen már itt vagyunk az én ismeretlen jegyesem palotájában!<sup>31</sup>

ROHON: Šťastlivý Lajoš! Ale ti len klope srdiečko, nem igaz?

EUDOVÍT: Barátom, hiszen tudot, hogy csak édes apám kedvéért teszem ezen lépest.<sup>32</sup>

PIŠTA (*pre seba*): Ha, ha, môj pán nevie, aká novoukutá grófka ho tuná očkáva — ha, ha, ha! (*Chce ísť do bočných dverí.*)

EUDOVÍT: No, hova, hova, Pista?

PIŠTA: Kérem méltóságos uram!<sup>33</sup> Osvietená grófka sa ešte cifruje vo svojej chyži — idem vás oznámiť, že už tuná čakáte. (*Chce ísť.*)

EUDOVÍT: No, megállj temamlasz! Ott fogsz várni az ajtónál, még parancsolok.<sup>34</sup>

PIŠTA (*postaví sa po vojensky*): Jól van!<sup>35</sup>

EUDOVÍT (*k Rohonovi*): Tehát amellett maradunk, barátom!<sup>36</sup>

ROHON: Ale prosím ťa, Lajoško, rozváž si!

EUDOVÍT: Už som dost' rozvážil; musíš mi to kvôli urobiť, barátom! — En leszek az egész tréfáról falelős.<sup>37</sup> Ona ani mňa ani teba nezná, a dokiaľ jej ty mojím menom budeš kurizovať, ja zatiaľ s'á inžinier budem svoje pole lásky vymeriavať; lebo, bouprisám, trebárs je ona bohatá grófka, ale to ti hovorím, ak sa mi u nej dačo zneπάči, ešte dnes naspät' do Pešti ufrknem a môj apko nech si robí, čo chce.

ROHON: A mňa potom s tou grófkou v štichu necháš! Ha, a keby sa, v čerty, do mňa zaľúbila?

EUDOVÍT: Potom ti pôjdem za družbu, ha, ha, ha!

ROHON: Tisíc striel! Je to síce opovážlivá rola, ale opravdivo poetická. Ja som odjakživa milovníkom podobných veselých dobrodružstiev; nedbám teda — ale všetku zodpovednosť na teba zvaľujem.

EUDOVÍT: Barátom,<sup>38</sup> teraz si môj človek! Trebárs som ja Maďar a ty Slovák, a dakedy sme sa politikai és nemzeti elvek miatt<sup>39</sup> i povadili, ale odterajška budeme dobrí priatelia egészen a halálíg!<sup>40</sup> (*Objíme ho.*)

<sup>31</sup>mad'. Sme teda šťastne tu v paláci mojej neznámej snúbenice.

<sup>32</sup>mad'. Priateľ môj, veď vieš, že len kvôli svojmu otcovi robím tento krok.

<sup>33</sup>mad'. Prosím, pán osvietený.

<sup>34</sup>mad'. No počkaj, ty mam'as, budeš tam čakať pri dverách, kým ti nerozkážem.

<sup>35</sup>mad'. Áno.

<sup>36</sup>mad'. Teda pri tom zostaneme, priateľ môj.

<sup>37</sup>mad'. Ja budem zodpovedný za celý žart.

<sup>38</sup>mad'. Priateľ môj.

<sup>39</sup>mad'. pre politické a národné zásady

<sup>40</sup>mad'. až do smrti

PIŠTA (*pri dverách*): Éljenek!<sup>41</sup>

ROHON: Ha, ha, len keby potom toto dobrodružstvo naše i próbu vystalo! — Bo krásna žena je ako politika, pre ktorú sa i najlepší priatelia často rozkmotria. Ja sa bojím tej nebezpečnej roly lásky, ktorú mi nasilu vtíkaš, aby potom tá Eržika dáke jablko nesvornosti medzi nás nehodila; s láskou nie je čo žartovať, barátom! Vieš, že ani moja krv nie je voda.

EUDOVÍT: Ne félj, barátom<sup>42</sup> Ja úfam, že pri tomto kalande<sup>43</sup> zväzky nášho priateľstva ešte viac upevnené budú. De már ne veszítsük az időt.<sup>44</sup> (*K Pištovi.*) Hallott te Pista!<sup>45</sup>

PIŠTA: Tessék!

EUDOVÍT: Jól vigyáz,<sup>46</sup> čo ti rozkážem. Ja chcem na próbu postaviť lásku svojej neznámej oddanice, grófky Eržiky; preto nie ja, lež tot' pán inžinier predstaví sa jej teraz ako báró Kostrovický Lajos, érted?<sup>47</sup>

PIŠTA (*škrabe si hlavu*): Ale kých luciferských helementov! Méltóságos uram<sup>48</sup> —

EUDOVÍT (*pretrhne ho*): Hallgass!<sup>49</sup> Už som ti riekol, že pán inžinier bude tvojím pánom méltóságosom, ja ale budem inžinierom; aby si sa potom v reči nepomýlil a toto tajomstvo naše v dome nevyzradil, ak nechceš dostať dvanásť — érted?

PIŠTA (*v rozpakoch*): Értem, értem, méltos<sup>50</sup> — chcem povedať — inžinier uram! (*Pre seba.*) Teringette,<sup>51</sup> aká toto komédia! Nie, musím mu vyjaviť, že i grófka to isté pestvo vyhútala; (*nahlas*) ha, ha, ha!

EUDOVÍT: Nuž, čo sa smeješ, te ostoba?<sup>52</sup>

PIŠTA: Kérem méltóságos uram, ved' osvietená grófka —

EUDOVÍT (*pretrhne ho*): Hallgass! Osvietená grófka nesmie vedieť, že som ja vlastne Kostrovický; to je môj rozkaz. Teraz kanyarodj!<sup>53</sup> Hybaj nás grófke oznámiť. (*Ženie ho.*)

PIŠTA (*obráti sa*): Ho, ho ho! Ale počkajteže, kérem — ved' vám chcem povedať —

EUDOVÍT: Láncos teremtette, mit fogsz itt annyit povedálni! Én parancsolok, mars!<sup>54</sup> (*Tisne ho.*)

PIŠTA (*vo dverách*): Teda nedbám — bomoljon meg<sup>55</sup> — ha, ha, ha, ha! (*Zmizne.*)

EUDOVÍT: Ten somár, ako sa rehoce! Trochu sa mu to divno vidí, ha, ha, ha! I mne samému ide do smiechu ha, ha, ha! (*Ťapkajúc plece premýšľajúcemu Rohonovi.*) Csak most bátran,

<sup>41</sup>mad'. Nech žije!

<sup>42</sup>mad'. Neboj sa, priateľ môj!

<sup>43</sup>mad'. dobrodružstvo

<sup>44</sup>mad'. Ale už nestráčajme čas.

<sup>45</sup>mad'. Počuj, Pišta!

<sup>46</sup>mad'. Daj dobrý pozor.

<sup>47</sup>mad'. rozumieš?

<sup>48</sup>mad'. Osvietený pán.

<sup>49</sup>mad'. Čuš!

<sup>50</sup>mad'. Rozumiem, rozumiem, pán osviet. — chcem povedať — pán inžinier.

<sup>51</sup>mad'. mierna kliatba

<sup>52</sup>mad'. ty hlupák

<sup>53</sup>mad'. čelom vzad

<sup>54</sup>mad'. Ja rozkazujem, marš!

<sup>55</sup>mad'. nech ho porance

ujonsült báró uram, ha, ha, ha! Képzeld magadnak, hogy az vagy; hiszen a világon minden csak képzelődés.<sup>56</sup> Ty budeš pánom barónom a punktum. Fígel' je znamenite navlečený, ha, ha, ha!

ROHON: Ale ako nám, do čerta, vypáli! Ja pri ňom najviac vyhorieť môžem, ak naša lešť najavo vyjde. V statočnom dome tak sa maskírovať, a tú mladú grófkú oklamať — nie, barátom, to mi dopustiť musíš, že je to proti všetkým pravidlám slušnosti a najvyšš nečestné! Jedným slovom, čím viac si rozmýšľam o možných zlých následkoch tohto nášho klamu —

EUDOVÍT: Čo klamu? Len, prosím ťa, nebuď zrazu takým pedantom! Žart si spravíme, a nič viac. Ha, ale už idú — daj sa do pozitúry. Tak! Ale na každý pád táraľgovať<sup>57</sup> budeme s ňou po maďarsky!

ROHON (*upravujúc sa v zrkadle*): Strela jasná, už vidím, že tuná musím hrať komédiu! (*Otvoria sa dvere.*) Ha, už sú tuná! (*Postaví sa vážne.*)

## Výstup 5.

*Miluša (za grófkú preoblečená), Capková a Pišta k predošlým.*

PIŠTA (*držiac otvorené dvere*): Osvietená grófká! (*Smeje sa.*)

ROHON (*proti Miluši s poklonami*): Alázatos szolgája, drága grófnő!<sup>58</sup>

MILUŠA (*pokloní sa*): Odpustite, páni, že som vás čakať nechala — nebola som ešte hotová so svojou toaletou, keď ste ma tak neočakávané prekvapili. (*K Rohonovi.*) Buďte mi vítaný, mladý pán barón, veď som vás od svojho detstva nevidela: — ja sa už temer ani nepamätám.

CAPKOVÁ (*pre seba*): He, he, natürlicher Weise.

ROHON: Veru ani ja, osvietená grófká! (*Stranou k Ludovítovi.*) Tisíc striel, tá nás tak úprimne po slovensky privítala!

EUDOVÍT (*stranou k nemu*): Csodálatos dolog! Hanem csak magyarul és bátran! (*K Miluši.*) Tisztelt barátom, báró úr, egy kicsit zavarba jött méltóságod előtt; én azt nagyon természetesnek találok.<sup>59</sup>

MILUŠA (*k Rohonovi*): To je pán inžinier, váš dobrý priateľ, o ktorom mi Pišta rozprával, že ho so sebou privediete?

ROHON (*v rozpakoch*): Nu — áno — on je môj dobrý priateľ.

EUDOVÍT (*k Miluši*): Mint megyei mérnök szerencsémnek tartom méltóságodnak magamat ezen alkalommal bemutathatni.<sup>60</sup> (*Robí poklonu.*)

PIŠTA a CAPKOVÁ (*stranou*): Ha, ha, ha! (*Ústa si zapchávajú od smiechu.*)

<sup>56</sup>mad'. Predstav si, že si tým, veď na svete je všetko len predstava.

<sup>57</sup>z mad'. konverzovať

<sup>58</sup>mad'. Ponižený služobník, drahá grófká.

<sup>59</sup>mad'. Podivná vec! Ale len po maďarsky a smelo! Môj vážený priateľ, pán barón, prišiel trochu do pomykova pred vašou osvietenosťou. Ja to pokladám za celkom prirodzené.

<sup>60</sup>mad'. Ako stoličný inžinier pokladám si za šťastie, že sa môžem vašej osvietenosti pri tejto príležitosti predstaviť.

MILUŠA: Teší ma, veľmi ma teší, páni! Buďte mi obidvaja vítaní! Pišta a vy komorná, podajte sedadlá. (*Dajú sedadlá.*) Teraz môžete odísť. (*K Rohonovi a Ludovítovi.*) Nech sa ľúbi, páni! (*Všetci si sadajú; vedľa Miluše Rohon, a vedľa Rohona Ludovít; Pišta a Capková s posunkami k smiechu odídu; k Rohonovi.*) Nuž, milý Lajoško — odpustite, že vás tak dôverne menujem —

EUDOVÍT (*v netrzeplivosti k Miluši*): Upozorniť musím osvietenosť vašu, že je pán Lajoš veľký Maďar; pri slovenskej konverzácii sa mu iste zívajú bude ako rybe na suchom.

ROHON (*k Miluši*): Igaz, drága Erzsikém! Oh, be illenék egy pár magyar szó piros szép szájjában!<sup>61</sup>

MILUŠA: Ha, ha, ha! Prepáčte, páni, že sa vám smiať musím. Či neviete, že ste tuná v slovenskom kraji?; Maďarská reč je pekná na rovinách dolnozemských, ale tu pod Tatrami krásne znejie reč slovenská a krásne sa rozlieha spev slovenský. A keby ste boli ozaj rodení Maďari, to bych vás iste vedela prijať po maďarsky; ale keď viem, že ste oba Slováci ako repa —

EUDOVÍT (*stranou k Rohonovi*): Ez hallatlan dolog, barátom!<sup>62</sup>

ROHON (*stranou k Ludovítovi*): Veru hallatlan,<sup>63</sup> ale tak mi zo srdca hovorí. (*K Miluši.*) Követem alásan, drága grófnó!<sup>64</sup> Každý, kto sa v Uhrách narodí a uhorský chlieb je, je Uhor.

MILUŠA: Istotne, ale nie každý je Maďar. Čudujem sa vám, Lajoško, že ste sa ešte nenaučili v školách tento rozdiel. Tak dobre sú Slováci Uhri, ako i Maďari, ktorí si tu nemajú väčšie právo osobovať. A ten chlieb uhorský — ha, ha, ha — vari mi ho Maďari vyrábajú? Práve sa mi končí žatva a dnes budem sláviť obžinky; uvidíte, aký je úprimný a dobrosrdečný ten ľud slovenský, z ktorého lona i vy pochádzate; len sa ho nemusíte tak odriekať, páni, a tak opúšťať úbohých krajanov svojich.

EUDOVÍT (*stranou k Rohonovi*): Ez szörnyűség,<sup>65</sup> aká to panslávka!

ROHON: Ha! (*K Miluši*): Tak teda na hazafíság čili na vlastenectvo nič nedržíte, osvietená grófká!

MILUŠA:

Inu, hneď vám poviem, môj Lajoško milý!  
Dozviete sa zaraz, a to v tejto chvíli,  
dobré, že ma na to vy upomínate:  
Aký vlastenectva krásny pochop máte,  
to mi už váš husár Pišta vyrozprával.  
Vy ste za šesť rokov v Pešti sa zabával,  
trocha steny školské od prachu ošúchal,  
niečo z vied a krásnych umení oňuchal,  
a včul maďarčinou celkom napáchnutý,  
pýchou vzdelanosti domnelej nadutý  
do svojho domu naspäť prichádzate,  
hanbiac sa za vlastný, z nehož pochádzate,

<sup>61</sup>mad'. Pravda je, drahá moja Eržika. Ach, ako by pristalo niekoľko maďarských slov do jej pekných červených úst.

<sup>62</sup>mad'. To je neslýchaná vec, priateľ môj!

<sup>63</sup>mad'. neslýchaná

<sup>64</sup>mad'. Ponižene prosím, drahá grófká.

<sup>65</sup>mad'. To je hrôza.

národ; vaši vlastní úbohí krajani  
 sú hazafickému oku vášmu ani  
 len za sluhov, slúžky, kočišov nesúci;  
 váš hazaszeretet<sup>66</sup> zdá sa tak horúci,  
 že až z Debrecína chcete si obstarat'  
 husárov, bojtárov a služobnú čelad';  
 ha, ha, a Štefanovi, vášmu mládencovi,  
 házaszeretetből<sup>67</sup> dali ste titul nový —  
 musí sa vám teraz Pišta husár volat',  
 ostrohami brinkat', na'ahovat' fúzy,  
 a to všetko, prečo? By ste sprostej luzy  
 zrak obdivujúci na seba obrátili —  
 Jeho osvietenosť, barón Kostrovicky,  
 aby za törzsökös<sup>68</sup> Maďara tu platili —  
 že si tak počína krásne hazaficky!  
 Ha, ha, ha, Lajoško, odpusťte, ugyancsak<sup>69</sup>  
 toto má byť potom ten váš hazafiság!<sup>70</sup>  
 Vy myslíte, že tak vlastenec ste pravý,  
 ktorý do rozkvetu krajinu postaví?  
 Ó, nie! Vy vetríte iba tón a módu,  
 do ktorej sa každý šarlatán a sebec  
 v'ahuje; bo ľahšia každému to je vec  
 panujúcu módu a tón afektovat',  
 nežli proti vetru predsudkov bojovat',  
 nežli trápne brodiť cez oheň a vodu  
 protivienstiev z lásky k svojemu národu,  
 jemu niest' obeť, trieť jeho porobu,  
 s'ťa pravý ľudomil, šľachetný vlastenec! — (*Stranou pre seba.*)  
 Ha, ale som mu len vyťala! To, tuším,  
 účinkovat' bude, azda sa mu zhnusím!  
 Len keby sa v čerty do mňa nezaľúbil! (*Hľadí nabok.*)

EUDOVÍT (*ktorý sa za celý čas netrpezlivo krútil na stoličke, k Rohonovi*):  
 Nem, barátom,<sup>71</sup> ver' som pekne privítaný!  
 Nech ma boh od takej jazyčnice chráni!

ROHON (*stranou k nemu*):  
 Jazyčný je len ten, kto trepe dve na tri;  
 ona však rozumne vraví, jak sa patrí. (*K Miluši nahlas.*)  
 Ach, milá hrabenka — ale odpustite —  
 vy môj vlastenecký cit veľmi tupíte,  
 a cnosť lásky k vlasti obraciate k smiechu,  
 ktorú každý Uhor v svojom srdci nosí!

<sup>66</sup>maď. láska k vlasti

<sup>67</sup>maď. z lásky k vlasti

<sup>68</sup>maď. od koreňa

<sup>69</sup>maď. aj

<sup>70</sup>maď. vlastenectvo

<sup>71</sup>maď. Nie, priateľ môj.

MILUŠA:

Ó, mne sa ver' také vlastenectvo hnuší,  
ktoré má v škaredom odrodilstva hriechu  
svoj koreň; kto vlastný národ zanedbáva,  
jeho jazyk haní, ľuďom pohrdáva  
a k jeho osвете ani len stebolka  
neprihoží, lež len svojim časným voľká  
výhodám — trebárs vždy na jazyku nosí  
krásne slová lásky k vlasti a otcine — (*Vstane, s dôrazom.*)  
Ó, darmo sa sebec tým menom honosí:  
Kto nie priateľ ľudu, ten nie je vlastenec,  
lež márný šarlatán alebo streštenec,  
ktorý len nesvornosť rozsieva v krajine!

EUDOVÍT (*skočí zo stolice*):

Nem, ez már sok, kérem<sup>72</sup> —

ROHON (*tiež vstane, stranou k nemu*):

Do čerta, Lajoško,  
neprezrad' sa teraz! (*K Miluši.*) Osvietená grófka!  
Či musím takúto lekcii počúvať?  
Veru sa vám musím pekne poďakovať  
za toto zdvorilé, krásne privítanie! (*Stranou pre seba*)  
Ó, výborné dievča!

MILUŠA (*k Rohonovi*):

Aj, aj, mladý pane!  
Teda obrazeným sa byť mnou cítite?

ROHON (*v zmätku*):

Ach — tajiť nemôžem — sama dopustíte —

MILUŠA:

Nu, nedivím sa vám; pretože to biela  
všetko pravda, čo som teraz povedala,  
a jak sa hovorí: pravda kole oči,  
od ktorej zvlášť každý odrodilec bočí;  
bo takíto páni horší vždy bývajú,  
jak si to Slováci dobre povedajú:  
že keď sa zjastrabí kaňa, väčšmi driape,  
než jastrab zrodený, ktorý tak nesápe. —  
Ha, ha, ha, pán barón, ako sa chvejete —  
Azda ma na duel vyvolati chcete?

ROHON:

<sup>72</sup>mad'. Nie, to je už veľa, prosím.

Ach, nie — ó, hraběnka, ja celkom z iného stanoviska hľadím, nežli si myslíte — (*Díva sa roztržite na ňu.*)

MILUŠA:

Veľmi som zvedavá — nu, prosím, z akého asi stanoviska na mňa tak hľadíte?

ROHON (*prudko*):

Mám-li vám pravdu rieť, z toho najhlbšieho, na aké ma môj pria — to jest, chcem povedať — môj apko postavil.

LUDOVÍT (*stranou k Rohonovi, s hnevom*):

Čerti ťa môžu vziať,  
ty sprosták, neblúzni! Lež povedz jej zrovna,  
že sa ti neľúbi: odpráš ju jak sluší!

ROHON (*stranou k Ludovítovi*):

Ale ja? Ved' je to ženská prevýborná —  
Ja som zaľúbený do nej až po uši!

MILUŠA (*k obidvom*):

Ej, ej, páni! To je proti etikete,  
že si tuná čosi potichu šepcete:  
Jestli máte niečo rozumného rieťi,  
môžte to i nahlas — to vás veru nectí, (*K Rohonovi.*)  
Chceli by ste, pán barón, azda to povedať,  
že sa vám neľúbim a že ma nechcete —  
povedzte to i nahlas — nebudem sa hnevať.

LUDOVÍT (*stranou k Rohonovi*):

Odsekni jej smelo, lánczos teremtette!<sup>73</sup>

ROHON (*s premožením k Miluši*):

Ach, áno, hraběnka, neľúbite sa mi.

MILUŠA (*s premožením k Rohonovi*):

Teda ani ja vás nechcem. (*Pre seba.*) Jaj, beda mi! (*Temer klesne.*)

ROHON (*chytí Miluši ruku*):

Teda zbohom, grófka, dobre sa tu majte! (*Chce ísť.*)

MILUŠA (*pridrží ho*):

Ale no, pán barón, ved'že len počkajte! (*Zmierni sa.*)  
Že sa nemôžeme ľúbiť s' a manželia,  
nemáme byť preto sebe nepriatelia;

---

<sup>73</sup>mad'. sto okovaných

sť'a susedi —

ROHON (*ohnivo*):

Ó, nie, hraběnka láskavá!

Ba naopak, ja vás —

EUDOVÍT (*spoza chrbta k nemu*):

Nebud' sprostá hlava! (*K Miluši nahlas.*)

Pán barón Lajoš chce iste to povedať,  
že si on vás bude veľmi bečeľovať<sup>74</sup>

sť'a svoju susedku; lebo on je ináč  
strany národnosti veľmi tolerantný.

ROHON:

Áno, tolerantný — najmä proti dámam.

MILUŠA (*k Rohonovi*):

No, to sa mi páči, že ste tak galantný.

Tak teda nechod'te, pán barón! Bo ja mám  
za to, aby ste tu na apušku čakal;

omlúvte sa pred ním, len prosím tak zvoľna,  
že som vám v zásadách — v cítení nerovná —  
že si rozmyslíte; by sa nenal'akal —

by ste zrazu jeho nádeje nezničil,  
ktorých vyplnenie tak vrúčne si žičil;

bo ja hlboko ctím vášho pána apku. —

Teraz však dovoľte, len na chvíľu krátku  
musím vás opustiť — mám niečo obstarat'

strany tých obžinkov; zatiaľ sa zabávať  
ráčte sami tuná — iste hudbu znáte —

tuná fortepian, toť knihovňu máte (*ukazuje*)

a tuná daktoré pokusy maľovky,

páčte len! (*Ukazuje obrazy.*) Či sa vám zdajú podarené?

EUDOVÍT (*so štecherom pozerá obrazy*):

Kérem, či to práca osvietenej grófkky?

MILUŠA (*s úsmevom*):

Istotne!

ROHON:

Obrazy ozaj utešené!

Predstavujú verne Slovákov, Slovenky,  
jak sa vôbec nosia mládenci, panenky  
na slovenských stranách.

<sup>74</sup>mad'. ctit'



MILUŠA:

Nuž, či nepoznáte  
v tých slovenských krojoch uhorských šiat vzorky,  
v ktorých si vy, páni, toľko zakladáte,  
že sú echt maďarské? Ha, ha, ha, ha, horky!  
Sú to šaty, kroje od Slovákov vzaté.

ROHON:

Istotne, hraběnka, veru pravdu máte!

EUDOVÍT (*stranou k Rohonovi*):

Hallgass!<sup>75</sup> Nezapúdaj, že máš byť maďarón,  
bo sa ináč zradíš, že si ty nie barón.

ROHON (*stranou k nemu*):

Tisíc striel, je pravda — temer som sa zabol! (*K Miluši nahlas.*)  
Poznamenat' musím osvietenej grófke,  
že nachádzam chyby na vašej maľovke:  
Vy ste ideálne veru maľovala,  
keď ste takú krásu na papieri dala  
tým slovenským tváram, akej niet v prírode,  
ó, to je nie verne! Tento ku príkladu (*ukazuje obraz*)  
toľko má útlosti, krásy a pôvabu —

EUDOVÍT (*divajúc sa na tenže obraz*):

Ozaj, krásny obraz! (*Prezerajú ho oba.*)

MILUŠA (*pre seba*):

Ha, to je hraběnka  
vymaľovaná s' a obecná Slovenka.

EUDOVÍT (*ohnivo*):

To je ideálnosť! Ó, tak nevyzerá  
žiadna prostá žnica alebo hrabáčka!  
To by bola hlúposť a smiešna povera  
veriť, že je dakde takáto Slováčka!

ROHON:

Ver' i ja tak myslím.

MILUŠA:

Aj, aj, moji páni!  
Ja vám však hovorím, že práve ten obraz  
predstavuje dievča krajšie ešte sto ráz,  
nežli je sám portrét; ale vy arszláni<sup>76</sup>  
myslíte, že len tie Nemkyne budínske,

<sup>75</sup>maď. Mlč!

<sup>76</sup>z maď. levi

alebo barnavé panny debrecínske  
dačo stoja, len tie krásne sa vám zdajú,  
naše Tatry pre vás žiadnych krás nemajú —  
my Slovenky sme vám len slovenské Anče,  
alebo len také poľné pomaranče,  
jak nás obyčajne prezývať ľúbite;  
lež dajte pozor, nech sa nepopálite  
tuná v mojom panstve — nech vám dáka žnica  
dnes pri tých obžinkoch srdce neporaní —  
invitujem vás k nim — do videnia, páni! (*Odíde bočnými dverami.*)

## Výstup 6.

*Ludovít a Rohon, neskoršie Pišta.*

ROHON (*dívajúc sa za Milušou*):  
Ha, toto je azda dáka čarovnica!

EUDOVÍT:  
No, ale ma táto hrozná jazyčnica  
pekne privítala — to je hrúza a strach!  
Ja som za celý čas stál ako na ihlách.

ROHON:  
Nuž, či sa to nezdá? Či ti nie je krásna?

EUDOVÍT:  
Čo mi je po márnej kráse, strela jasná!

ROHON: Alebo ti snád' neprichádza dost' úprimná?

EUDOVÍT: Ó, až veľmi úprimná, fene egye meg!<sup>77</sup>

ROHON: Ha, ha, ha, lebo ti ugyancsak<sup>78</sup> vyčítala kapitolu! Ale trefnú pravdu hovorila; ja bych ju bol za každé slovo bozkal.

EUDOVÍT: Barátom, musíš uznať, že veľa pravdy hovoriť znamená nezdvorilým byť; tá jej pikantnosť, maliciózne vtipy, úškľabné satiry —

ROHON: Ha, ha, ved' to všetko vlastne do mňa namierené bolo.

EUDOVÍT: Igen am!<sup>79</sup> Ale od teba tie guľky do mňa odfrkovali.

<sup>77</sup>mad'. nech to parom uchytí

<sup>78</sup>mad'. takisto

<sup>79</sup>mad'. Ved' hej!

ROHON: Hja! Keď medzi husi kameň hodiš, tá gágne, ktorá cíti — hovorí porekadlo.

EUDOVÍT: Ugyan,<sup>80</sup> nehnevaj ma!

ROHON: Nu, nu, Lajoš môj, ja viem. že „ošklivá tvár zrkadla nemiluje“; medzitým „pravda príkra, ale zdravá“; ja úfam, že tá nechutná dóza pravdy dobre účinkovať bude, len ju nevypuť ako nerozumné choré decko; buď filozof!

EUDOVÍT: Ugyan, hallgass már!<sup>81</sup> Ja som neprišiel semká filozofiu sa učiť, lež sa ženiť. Ale ti to hovorím, že mi tú Eržiku apko celkom ináč opisoval — a ten spôsob jej uvítania — to je hrozná vec!

ROHON: Ha, ha, ha, mne sa ten spôsob veľmi páčil!

EUDOVÍT: Hiszen az, barátom!<sup>82</sup> Azda ma veru za takého hlúpeho držiš, že bych nebol zbadal, ako je do teba vlastne zaľúbená!

ROHON: Ha, ha, ha, nežartuj, Lajoško: však si videl, ako indiskrétno ma prijala.

EUDOVÍT: Igen,<sup>83</sup> indiskrétno, ale len jazykom; lež oko, toto zrkadlo duše, zjavne ju prezradzovalo. Ó, ja poznám ženské! Ja myslím, že to bol len okamžitý nápad tak nepriaznivo ťa prijať. Dôverovala iste v moc svojej krásy, očakávajúc, že navzdor tomu k jej nohám padneš a vzývať ju budeš — jedným slovom vo svojej ženskej márnivosti chcela sa dať prosiť, dobývať, šturmovat'; ale ako si jej potom zrovna riekol, že sa ti neľúbi, že ju nechceš, tu zbledla ako stena a temer zamdlela.

ROHON: No, to by bola hrozná vec!

EUDOVÍT: Mňa ale za celý čas ani si len nevšimla — bol som jej celkom indiferentný — a ja bych si ju mal brať za ženu? Ani za celý svet!

PIŠTA (*sa zjaví, k Ludovítovi*): Kérem méltoságos — to jest — inžinier uram!<sup>84</sup>

EUDOVÍT: Dobre, žes' prišiel, Pišta; hybaj dať zapriať — pôjdeme preč, ako sme prišli.

ROHON: Ale, preboha, Lajoš, neprenáhl'uj sa! Ona je krásna, bohatá, vzdelaná, a otcovi si poslušnosť prisľúbil.

EUDOVÍT: Otcovi poviem, že ma grobiansky prijala a že je panslávka. (*K Pištovi.*) No, čo stojíš, ty blbas! Čis' nerozumel, čo som ti rozkázal?

PIŠTA: Kérem, ved' som vám chcel povedať, že je tuná v kaštieli jedna driečna Slovenka, veru ištenuček<sup>85</sup> krajšia nežli tá grófka. (*Šibalsky.*) A pretože ja bych mal tiež vôľu sa oženiť —

EUDOVÍT (*pretrhne ho*): Však ti ja dám ženiť, ty gazember,<sup>86</sup> — marš! Daj zaraz zapriať a príď mi hned' oznámiť!

<sup>80</sup>mad'. Ale nože.

<sup>81</sup>mad'. Ale nože, už mlč.

<sup>82</sup>mad'. Ved' tak, priateľ môj.

<sup>83</sup>mad'. Áno.

<sup>84</sup>mad'. pán inžinier

<sup>85</sup>z mad'. skom. na môj hriešnu

<sup>86</sup>mad'. naničhodník

PIŠTA (*na odchode pre seba*): Ha, ha, ha, viem, že nikam nepôjdeme, až tú opravdivú grófku uvidí. (*Odíde.*)

EUDOVÍT: Ha, ha, to bolo múdro, že som sa tak maskoval; aspoň teraz nepoznaný preč odídem, a môj naplô bude o jeden kaland<sup>87</sup> bohatší.

ROHON: Tisíc okovaných! Ale ako sa ja teraz z tejto galiby, do ktorej si ma ty zamotal, s poctivosťou vytiahnem! Teraz ma chceš v blate nechať? To len dopustiš, že keď sa grófka a tvoj apko dozvedia — a dozvedieť sa to musia — že sme ju tak za blázna mali, ja pri tom tvojom kalande ešte i službu stratíť môžem.

EUDOVÍT: Neboj sa, barátom! Nájdeme dáky spôsob — je pravda, že je to galiba, ale počkaj! (*Zamyslí sa, i Rohon stojí zamyslený.*)

## Výstup 7.

*Grófka (preoblečená za žnicu s kosákom v ruke k predošlým)!*

GRÓFKA (*vo dverách sa zjavivšia pre seba*): Ha, tuná sú, a ako zamyslení!

EUDOVÍT (*k Rohonovi*): Barátom,<sup>88</sup> už viem, čo spravíme — (*Grófka silno zakašle, Ludovít sa ku dverám obráti.*) Ha, čo je to? Aké to krásne dievča;

ROHON (*tiež sa dívajúc*): Skutočne! Tá grófka nás chce zahanbiť.

EUDOVÍT (*stranou k Rohonovi*): Igazán!<sup>89</sup> Toto je vari bosoráctvo! A aká to podobnosť s tým obrazom!

GRÓFKA (*pre seba*): Musím sa im páčiť, tak ma fixujú.

EUDOVÍT (*ku grófke nahlas*): Nuž, čože chceš, ty krásna Slovenka? Poďže k nám bližšie, ty anjel, neboj sa nás!

GRÓFKA: Ó, prosím pekne, ja som nie anjel, ani sa vás nebojím. Rada by poznať toho mladého pána baróna, ktorý si chcel brať našu milosťgrófku, i toho druhého pána s ním. Vy ste hovorili, mladí páni, že niet takej krásnej Slovenky na celom svete, ako je tam na tom obraze vymalovaná; nuž, podívejte sa teraz na mňa — lebo prosím pekne, to som ja na tom obraze — milosťgrófka ma tak vymalovali, a tak musím byť dnes oblečená pri tých obžinkoch — dobre sa podívejte na mňa! (*Obracia sa pred nimi.*)

EUDOVÍT (*stranou k Rohonovi*): Aká to rozpustilá dievka!

ROHON (*stranou k nemu*): Nu, nedostatok výchovy, barátom!

GRÓFKA: Nuž, či som nie dobre vymalovaná?

<sup>87</sup>mad'. dobrodružstvo

<sup>88</sup>mad'. Priateľ môj.

<sup>89</sup>mad'. Naozaj!

EUDOVÍT (*stranou Je Rohonovi*): Krásna, krásna! (*Ku grófke nahlas.*) Ó, výborne si vymaľovaná; ba veru ešte sto ráz krajší je živý model nežli to „portrait“.<sup>90</sup>

GRÓFKA (*robí sa sprostou*): To potre? Nevie, čo chcete povedať, ale ten obraz nikto nesmie potrieť.

EUDOVÍT (*stranou k Rohonovi*): Ha, ha, škoda, že je taká hlúpa! (*K nej.*) Nu, nu, ty krásna Slovenka, veď ho nikto nechce potrieť, iba toto tvoje červené líčko — (*Chce ju láskat'.*)

GRÓFKA (*odsotí mu ruku*): Preč, preč odo mňa, na päť krokov! Vidíte tento kosák? (*Hrozí sa mu.*)

EUDOVÍT: Tisíc striel, aká je surová!

ROHON (*k Ludovítovi*): Daj jej pokoj, barátom, bo by ťa ešte naposledy tým kosákom d'obla!

EUDOVÍT (*ku grófke*): Nuž, nebud'že taká divoká, moja drahá! Veď som sa ťa len chcel spýtať, odkiaľ také krásne dievča — (*Blíži sa k nej.*)

GRÓFKA (*cúvne pred nim*): Už som vám riekla, na päť krokov odo mňa! Či sa nemôžete zďaleka so mnou zhovárať. Aby ste tak nepochodili, ako ten panský pisár, ktorý ma tiež chcel po tvári láskat', ale ja som mu takú facku vlepila — (*Mieri kosákom do tvári Lajošovej.*)

EUDOVÍT (*cúvne nazad*): Ha, dočerta, toto je neotesaná dievka!

ROHON: Ha, ha, ha, hovoril som ti, daj jej pokoj; Slovenky neznajú žartu.

GRÓFKA (*k Ludovítovi*): Vidíte, tento mladý pán (*ukazuje na Rohona*) ako sa vie ticho správať; on sa iste katechizmus lepšie učil v tých školách!

EUDOVÍT (*stranou k Rohonovi*): Ha, ha, ha, je tá sprostá! (*K nej.*) Ale kohože teda z nás dvoch za mladého pána baróna držíš, driečna ty Slovenka!

GRÓFKA (*prezerajúc obidvoch, dívajúc sa na Ludovíta, pre seba*): Jaj, tento roztopašník sa mi lepšie páči, poviem teda tak.

EUDOVÍT: Nuž, čo myslíš?

GRÓFKA: Nu, prosím pekne, veď som ja nie veštica; ale myslím, že ste to vy, mladý pán!

EUDOVÍT: Ha, ha, ha, ale ja? (*Stranou k Rohonovi.*) Bouprisám, tá sprostá Slovenka má gusto aristokratické! (*K nej.*) Veľmi sa mylíš, drahá moja! Bo ja som len inžinier; lež ten pán (*ukazujúc na Rohona, ktorý vážne stojí*) je mladý pán barón, váš budúci zemský pán.

GRÓFKA (*dívajúc sa na Rohona, pre seba*): Jaj, a ako vážne stojí — a mňa si len ani dobre nepovšímne!

EUDOVÍT (*ku grófke*): Ha, ha, azda sa ti ten mladý pán barón nepáči? No, dívaj sa len, ani mu nejdeš ruku bozkať?

<sup>90</sup>franc. podobizeň

GRÓFKA (*k Rohonovi, ktorý vždy vážne stojí*): Teší ma — vaša milosť, pán barón! Ale ja vás — ľutujem, lebo milosťgrófka povedá, že sa jej neľúbite — že z toho manželstva nič nebude.

ROHON (*tknutý, mrzute*): Tisíc striel, ale či to naozaj povedala grófka?

GRÓFKA (*stranou pre seba*): Amen! On je do Miluše zaľúbený — to je zjavná vec! (*K Rohonovi.*) Veru tak, prosím pekne, pán barón! Ani len pochopiť nemôžem, ako mohli milosťgrófka tak hovoriť, keď ste vy taký poriadny mládenec. Nedivila bych sa, keby to o hentom (*ukazuje na Ľudovíta*) samopašníkovi tak bola povedala — jaj, ale už musím preč ísť. (*Chce ísť.*)

ĽUDOVÍT (*pridrží ju*): Ho, ho, počkaj že ešte trochu, ty krásna holubica, či si falošne nehrkútala. Ukážže mi tie svoje krásne oči, či sú nie falošné? (*Drží ju, dívajúc sa jej do očí, k Rohonovi.*) Barátom, krásna, krásna až do zbláznenia!

GRÓFKA (*vymáhajúc sa, k Rohonovi*): Jaj, prosím, pán barón, pomôžte mi! (*K Ľudovítovi.*) Ale no, pán inžinier — preboha, pust'te ma — už sa vám toľ husár díva (*Pišta stojí vo dverách*), čo si bude myslieť o vás? (*Výtrhne sa mu a uteká, vo dverách pre seba.*) Jaj, beda mi — ten inžinier! (*Zmizne.*)

## Výstup 9.

*Ľudovít, Rohon a Pišta*

PIŠTA (*stranou*): Ha, ha, to je výborné, ona sa mu ľúbi! Už viem, že nikam nepôjdeme. (*Smeje sa nahlas.*) Ha, ha, ha!

ĽUDOVÍT (*k Pištovi s hnevom*): Nuž, čo sa rehoceš, te mamlasz!<sup>91</sup> Čerti ťa sem teraz priniesli. Pakuj sa mi!

PIŠTA: Kérem, méltóságos uram!<sup>92</sup> Ved' ste mi rozkázali, abych vám prišiel oznámiť, keď bude zapriahnutô.

ĽUDOVÍT: Je pravda, temer som zabudol. Ale, a propos, Pišta! Či je to tá Slovenka, o ktorej si mi hovoril?

PIŠTA: Tá ver'! Ugye derék tót leány teringette!<sup>93</sup>

ĽUDOVÍT: Teda ju poznáš? Kto je, ako sa volá, hovor!

PIŠTA: Kérem alásan,<sup>94</sup> ja len to viem, že je najkrajšia v celej dedine; len škoda, že má takú sedliacku ruku.

ĽUDOVÍT: Nuž ako?

<sup>91</sup>mad'. ty maml'as

<sup>92</sup>mad'. Prosím, pán osvietený.

<sup>93</sup>mad'. Však je to driečna Slovenka, do paroma.

<sup>94</sup>mad'. Prosím ponižene

PIŠTA: Lebo mi také zaucho vyt'ala, že mi ešte teraz v uchu cvendží. (*Držiac si ucho, pre seba.*) Musím trocha cigániť.

EUDOVÍT: Nuž prečo? Iste si jej nedal pokoj, ty gazember! Ale ak sa mi opovážiš toho dievčaťa sa dotknúť, to ťa prestrelím ako dákeho divoča, érted?<sup>95</sup>

PIŠTA (*ohnivo*): Érttem, méltóságos uram!<sup>96</sup> Ale, ištenuček,<sup>97</sup> keby na to prišlo — ved' som bol kedysi bakančošom a nebál som sa nepriateľa — ja bych za ňu i život položil, tak ju milujem!

EUDOVÍT: Nuž, lánczos teremtette,<sup>98</sup> však ťa ja naučím poslušnosť, te akasztófára való, menj a pokolba!<sup>99</sup> (*Vyháňa ho.*)

PIŠTA (*cúvajúc*): Kérem, méltóságos uram!<sup>100</sup> Ved' je už zapriahnutô, pod'me teda domov.

EUDOVÍT: Nič! Ináč som si rozvážil. (*Prechádza sa.*)

PIŠTA (*pre seba*): Ha, ha, to som si hned' myslel.

EUDOVÍT: Daj zasa vypriahnuť.

PIŠTA: Jól van, méltóságos uram!<sup>101</sup> Ešte som ani nedal zapriahať; kone si v maštali obrok prežúvajú a kočiš si sedí pri mastnej mise bryndzových rezancov; (*počuť cenganie*) i na vás, mladí páni, už cengajú k obedu — nech sa ľúbi ku stolu. Aspoň uvidíme popoludní tie občinky — i tú švárnú Slovenku — ha, ha, ha, ved' len vedia tie Slovenky spievať a tancovať až to milá vec! — A keď sa vám bude páčiť, môžete si potom i vy s tou švárnou Slovenkou verbunk zatancovať.

EUDOVÍT (*k Rohonovi*): Nuž, čo myslíš, barátom? To by bolo ozaj proti všetkej etikete teraz pred obedom ufrknúť.

ROHON (*s radosťou*): Ver' i ja tak myslím. Lajoško! To by nás nectilo, keby sme tak zutekali ako dáki zlodeji. (*K sebe.*) Aspoň tú grófkú ešte uvidím!

EUDOVÍT: Pod'me teda k obedu! (*Chytí Rohona pod pazuchu, na odchode.*) Už vidím, že budeme mať tuná výborný kaland.<sup>102</sup> (*Zmiznú.*)

PIŠTA (*sám*): Ha, ha, ha, ale ti len má ten môj barón dobrý nos, že vedel tú grófkú vyzrieť v tom sedliackom odevu — už teraz nikomu nevyzradím tie ich pestvá — nech si hrajú komédiu, keď sa im tak páči. (*Spieva a brinká si pritom ostrohami.*)

*Nem tudom en semmi tótul,  
Mert én magyar vagyok;  
Ha megtudni akarátok,*

<sup>95</sup>mad'. Rozumieš?

<sup>96</sup>mad'. Rozumiem, pán osvietený.

<sup>97</sup>z mad'. skom. na môj hriešnu

<sup>98</sup>mad'. pozri pozn. č. 109

<sup>99</sup>mad'. choď do pekla

<sup>100</sup>mad'. Prosím, pán osvietený.

<sup>101</sup>mad'. Áno, pán osvietený.

<sup>102</sup>mad'. dobrodružstvo

*Liptovába lakom.*<sup>103</sup>

*(Odchádza z javiska — opona padne.)*

---

<sup>103</sup>maď. skom. Nevie ja nič po slovensky, / lebo som Maďar; / ak vás to zaujíma, / bývam v Liptove.



# Dejstvo tretie

*(Sála ako v dejstve druhom.)*

## Výstup 1.

*Grófka a Miluša.*

GRÓFKA *(za žnicu preoblečená smutná sedí pri stolíku):*

Čo mi po šľachtickom rode, dôstojnosti,  
keď voliť nemôžem dľa srdca ľúbosti —  
Ó, bár bych sa bola grófkou nezrodila!

MILUŠA:

Prosím, nehovorteže tak, grófka milá!  
Ten mladý barón je voľby vašej hoden  
a je vám statkami i cnosťami roveň.

GRÓFKA:

Nechcem ho! Do teba je on zaľúbený;  
pri mne stál pokojne a celkom studený —  
ani v najmenšom ja som ho nedojala.

MILUŠA:

To je len následok celkom prirodzený,  
že ste sa tak sprostou pred ním ukázala.  
Muž dobrej výchovy, vysokovzdelaný,  
aby sa zaľúbil do sedliackej panny  
obecných manierov, bez všetkej výchovy —  
to žiadať je veru nezmysel hotový.  
Ba práve, že sa tak chladne ku vám choval  
ten mladý pán barón, skvelý vám dôkaz dal  
svojej solídnosti, poctivého rázu —  
Dôkaz, že je čistá jeho duša mladá,  
ktorá si oškľiví tú mravov nákazu.

GRÓFKA *(pretrhne ju):*

Nie, nie! On mi nedal žiadneho dôkazu,  
iba ten jediný, že len grófkou hľadá,  
ktorá striebrom, zlatom, statkami oplýva —  
A k tomu to jeho prepíate zmýšľanie  
strany národnosti — streštenosť — ach, nie, nie!  
Ja nemôžem s takým mužom byť šťastlivá!

MILUŠA:

Ó, hraběnka, verte, on nie je zaťatý  
pravdy upierateľ; bo celkom dojatý  
pod obedom takto prehovoril ku mne:  
„Nemyslite sebe, hraběnka láskavá,  
že dáky proticit spôsobila vo mne  
tá reč vaša, trebárs tak hrozne pichľavá;  
bo ja sám uznávam, že je veľa takých  
pseudovlastencov pyšných, predpojatých —  
lež ja k nim nepatrím — ba vyznať vám musím,  
že si ja zo srdca odrodilstvo hnusím.“ —

GRÓFKA:

Ha, ha, ha, Miluška, teda tak hovoril?

MILUŠA:

To mi môžete veriť, moja grófka milá!

GRÓFKA:

Aj, aj, ales' ho len chytro obrátila — (*Vstane.*)  
Ale sa len chytro v Slováka pretvoril  
ten horlivý Maďar! Ó, už teraz snadne  
predvidieť sa dá, že celkom premožený  
mocou lásky k tebe, k nohám tvojim padne, (*ironicky*)  
istotne nie preto, že ťa za bohatú  
grófku drží — ó, on bohatstvo necení —  
on má lásku čistú, bezzištnú a svätú.  
Ha, ha, keby sme však zrazu mu odkryli  
roly naše: keby poznal, že sa mýli  
v osobe pravdivej hraběnky Eržiky,  
a zbadal by zrazu svoj omyl veľiký,  
odokrytie toto by ho prekvapilo  
a azda na novú skúšku postavilo  
lásku v ňom i zásad národných premenu —  
Videli by sme tvár jeho obarenú!  
s ovesným nosom rozličné farby hrať,  
v otvorených ústach jazyk sa zajakať,  
a v rozpakoch hľadať všakové výkruty:  
Ha, ha, lež ja nechcem tie kolomuty  
jeho vidieť, nechcem takto ho zahanbiť: —  
Keď sa tebe ľúbi, Miluška, ty zaň ísť  
môžeš bezpečne, ak nepremení on chuť  
potom svoju; ja viac nechcem o ňom počuť: (*ohnivo*)  
Bo muž, ktorý svojho života zásady  
sť'a oblek premieňa, ako vietor duje  
časných výhod, ktorý pre hmotné ohľady  
vyšším záujmom ducha sa spreneveruje,  
vieru, pravdu, lásku sť'a tovar predáva,

dnes sa vyznavačom, zajtra zradným stáva  
 renegátom kvôli zisku aľbo ženy —  
 taký v mojich očiach žiadnej nemá ceny;  
 bo to je muž rázu celkom obecného —  
 preto ja nechcem byť nikdy ženou jeho! (*Odíde bočnými dverami.*)

MILUŠA (*sama*):

Jaj, to je nešťastie! Zlý, nedobrý koniec  
 žarty často majú; nebezpečná to vec  
 najmä s láskou žarty samopašne tropiť —  
 Už som potrestaná! Čo len teraz robiť?  
 Ja sa veľikého pohoršenia bojím,  
 lebo viem, že barón nemôže byť mojím —  
 A grófka zasa má nešťastné kaprice,  
 istotne sa durí preto tak velice,  
 že sa k nej sťa žnici ľahostajne správal  
 a moci jej krásy tak ľahko odolal;  
 ba hrozné sú ženské v svej kráse márnivé. (*S úsmevom.*)  
 Lež kto sa im klania, hneď sú mu zmierlivé —  
 Ó, to ja dobre viem! — Ha, už viem, čo spravím,  
 pánu barónovi všetko včul' vyjavím:  
 On sa potom iste ináč bude chovať  
 k tej márnivej žničke — jej sa fatinkovať  
 a skladať prísahu svojej lásky svätú! —  
 Ó, ja poznám mužských a jejich zásady:  
 Krásnu a vzdelanú všetci majú radi  
 ženu, lež hľadajú vôbec len — bohatú, —  
 Ha, tu ide on sám!

## Výstup 2.

*Miluša a Rohon.*

ROHON (*pri vchode, k sebe*):

Radšej sa premôžem,  
 lebo viem, že ona nemôže byť mojou. (*K Miluši.*)  
 Osvietená grófka! Už ďalej nemôžem  
 odolať návalom trápnych srdca bojov —  
 všetko vám vyjavím — ale ma nehaňte  
 za moju veľikú smelosť — (*Chce kl'knúť pred ňou.*)

MILUŠA (*zdrží ho*):

Ach, prestaňte,  
 preboha, pán barón, čo to chcete spraviť? (*Pre seba.*)  
 Jaj, on mi včul' svoju ľúbosť chce vyjaviť —  
 Musím tomu predísť!

ROHON:

Grófká osvietená!

Ja som vás oklamal —

MILUŠA (*pretrhne ho*):

Ba nesklamali ste ma,

lež ja som vás tuná hrozne ošialila,

keď som si nectný žart s vami dovolila. (*Dôrazne.*)

Ja som nie hrabenka, lež chudobná deva

rehtorských rodičov — tuná spoločnica

grófký Eržiky a jej spoluvinica

v tomto spiknutí, ach, len nech sa nehnevá

vaša milosť preto. — Volám sa Miluška:

to mala byť totiž vašej lásky skúška,

že som ja falošnú grófký rolu hrala,

a namiesto nej vás, pán barón, prijala,

sťa svojho ženícha — vy ste, prirodzene,

mňa držať museli za grófký Eržiku. (*Kľakne pred ním.*)

Ach, odpustite mi tú vinu velikú!

ROHON (*plný zadivenia*):

Ó, radostne vám dám, panička, odpustenie! (*Dvíha ju.*)

Ale vstaňte hore, prosím, to dievčencom

nijak sa nesluší kľáčať pred mládencom. (*Dvíha ju.*)

Tak! To je výborné! Vaše vyjavenie

je milé, radostné pre mňa prekvapenie:

Nuž ale, kdeže je teda opravdivá

hrabenka Eržika?

MILUŠA (*s úsmevom*):

V tej žničke sa skrýva!

ROHON:

Tisíc striel, už teraz chápem dokonale —

Veru ste obidve figliarky nemalé! (*Pre seba.*)

Ha, ha, ha, ja som chcel vlastne sa vyzradiť,

a ona mňa svojim predišla vyznaním —

To je znamenité! — Už viac nič vadiť

nemôž' citom lásky posiať ukryvaným

z hlbín srdca môjho včul' vyblknúť v plameň —

Ha, ona nie grófká — už ju včul' dostanem! (*Stojí roztržite.*)

MILUŠA:

Prosím vás, pán barón, tá žnička spanilá

velice sa nad tým bola skormútila,

že ste sa k nej správal tak ticho a chladne —

Preto od bolesti srdca temer chradne —

Zdá sa vášnivo byť do vás zaľúbená;  
keď už teda viete, že v nej osvietená  
grófká čuší, bude pre ňu prekvapenie  
milé, keď včul' chybu napravíte. —

ROHON (*pretrhne ju*):

Nie, nie! —

Ja len teba samu, Miluška, milujem,  
odpuš', že ťa už tak dôverne menujem —  
Nemohúc odolať cností tvojich vнадám,  
láskou premožený k tvojim nohám padám (*kl'akne*)  
a svätú ti vernosť ľúbosti sľubujem!

(*Kľací a drží ju za ruku, vo dverách sa zjaví grófká a Capková.*)

MILUŠA (*nezbadajúc grófkú*):

Jaj, čo to, preboha, pán barón robíte?

Aký žart s chudobnou dievkou si činíte —

Vstaňte hore, prosím — ja som nie hraběnka — (*Dvíha ho.*)

ROHON (*nezbadajúc svedkov*):

Ale si vzdelaná, statočná Slovenka —

Celý som dojatý šľachetnosťou tvojou —

Ja takú ženu chcem — ty musíš byť mojou! (*Vstane a objíme ju.*)

MILUŠA:

Jaj, tak sa už stalo, čoho som sa bála! (*Zbadá grófkú.*)

Preboha, pán barón, toť sa nám dívala

tá spanilá žnička!

(*Rohon i Miluša vo veľkom zmätku dívajú sa na grófkú, ktorá stojí akoby porazená.*)

CAPKOVÁ (*vo dverách, pre seba*):

Das geht vortrefflich,<sup>1</sup> len ako som si chcela! (*S opovržlivým zrakom na Milušu.*)

Už sa včul' pakovať budeš ešte dneska

z nášho kaštieľa, ty falošná konteska!

He,he, viem, že bude lúčenie ti ťažké! (*Zmizne.*)

## Výstup 3.

*Grófká, Miluša a Rohon.*

GRÓFKA:

Vidím, že som vám tu k veľikej prekážke! (*Chce ísť.*)

ROHON (*zastaví ju*):

---

<sup>1</sup>nem. To ide výborne

Osvietená grófka!

GRÓFKA (*zľahnutá*):

Ha, kto vám povedal,  
že som grófka?

ROHON:

Viem, to vyznanie Milušky —  
mojej milenky a vašej vernej družky. —

GRÓFKA (*veľmi prekvapená*):

Tak?

ROHON:

A ja bych ju viac za celý svet nedal —  
Zaľúbili sa mi tie jej krásne cnosti,  
preto si ju pýtam od vašej milosti  
grófskej za manželku.

MILUŠA:

Jaj, grófka, neráčte  
počúvať; pán barón nevie, čo hovorí!

GRÓFKA:

Alebo len dáke robí s nami vzdory,  
aby sa vyvíšil nad nami —

ROHON:

Prepáčte,  
osvietená grófka, ja vravím rozvážne,  
o Milušu prosím vašu milosť snažne!

MILUŠA:

Nerobte, pán barón, taký žart nezbedný!

GRÓFKA (*k Rohonovi*):

Vy si azda teraz chcete byť dôsledný,  
by ste tým spôsobom vyhli zahanbeniu —  
Na každý pád ale je mi k zadiveniu  
vaše sa chovanie — jestli je úprimné! (*Stoja obidve v úžase.*)

ROHON:

Ha, jak užasnuté stojíte včul' pri mne  
vy obe figliarky! (*S úsmevom.*) Nahnal som vám hodne  
strachu pre tie vaše pletichy podvodné.  
Teraz musím vašu myseľ uspokojiť,  
a vaše srdiečka z úzkosti vyhojiť,  
lebo sú obidve veru k zaľúbeniu,

stvorené každého muža k oblaženiu —  
Škoda by ich bolo ešte ďalej mučiť:  
pre budúcnosť ale môžete sa učiť:  
že nie dobre s láskou sa hrať samopašne,  
bo neznajú žartu, srdca nášho vášne,  
keď sa raz pobúri jeho pokoj blahý  
a začnú ním zmietať trápne túžby, snahy;  
Teraz však na šťastie môžem vás utíšiť — (*S dôrazom.*)  
Bo ja nie som barón — nechcem sa viac pýšiť  
tou rolou — masku s radosťou včul' skladám —  
ja som len inžinier — a tak teraz hádam  
o ruku Milušky môžem sa uchádzať,  
ak mi ju láskavá hrabenka chce ta dať —

GRÓFKA (*v zadivení*):  
Čo — vy nie ste barón?

MILUŠA (*v zadivení*):  
Vy ste pán inžinier?

ROHON:  
Vyznal som už!

GRÓFKA (*chytro*):  
A ten druhý gavalier?

ROHON (*s úsmevom*):  
Je pán barón Lajoš! — Tu sme hrali spolu  
ja baróna a on inžiniera rolu. —  
Ha, ha, ha, či sme vám dobrý revanš dali!

MILUŠA:  
Ha, veru ste našu riadne potrestali  
samopaš, vy hrozí peštianski arszláni.<sup>2</sup>

GRÓFKA:  
Už teraz musíme rešpekt mať pred vami. (*Chytro.*)  
Ale kde je teda barón Kostrovický?

ROHON (*uštípačne*):  
Ten je, prosím pekne, do tej švárnej žničky  
zaľúbený; o nej vždy fantazíruje —  
blúdi po dedine, na ňu sa spytuje —

GRÓFKA (*s radosťou*):  
Ha, ale naozaj?  
ROHON:

---

<sup>2</sup>z maď. levi

Ba už i podlieha  
pokušeniu jeho maďarómánia.

GRÓFKA:

Tak teda výborný máme výsledok!

MILUŠA:

Ha,  
tak mu osožila tá moja lekcija,  
keď som mu pravdu jak sekerou sekala!

ROHON:

Ale ešte väčší dôvod mu dodala  
láska k tej slovenskej (*s úsmevom ku grófke*) roztomilej žničke!  
Bo pravda len vtedy docela presvedčí  
a zaťatú myseľ z predsudkov vylieči,  
keď sa dáva v krásnej, milej nádobičke. (*Pokloní sa grófke.*)

GRÓFKA (*v zmätku*):

Pán inžinier — furták — sa mi fatinkuje;  
veď viem, kam pochlebná jeho reč smeruje —  
nu, nu, veď už nedbám, Miluša je vaša,  
viem, že sa jej pranie s vašim scela znáša, —  
a privolí iste i jej pán apuško.

ROHON:

Ó, ja šťastlivý!

MILUŠA (*v zmätku*):

A — pán barón Lajoško —  
ešte šťastlivejší!

GRÓFKA (*v zmätku*):

Toho si necháme —  
ešte na rezervu!

ROHON a MILUŠA (*sa smejú.*)

Ha, ha, veď už známe!

GRÓFKA:

Ha, ha, moji milí, tak som teraz rada,  
že nám šťastlivo ten figeľ vypadá —  
Bola by ver' škoda tento žart pokaziť,  
pri ktorom nevinných môžeme slasť zažiť.  
Tie naše obžinky dokončiť musíme  
celkom romanticky, preto podržíme  
ešte naše roly; ja sa chcem podívať,  
ako si Lajoško bude len počínať



s tou slovenskou žničkou: či láska zvíťazí  
konečne nad pýchou aristokratickou,  
ktorá nedopúšťa manželské záväzy  
s chudobnou Slovenkou — nevzdelanou žničkou.

MILUŠA:

Ach, to budú hrozné pre chudáka trapy!

GRÓFKA:

Ale tým radostnej' potom ho prekvapí  
tá metamorfóza báječná, veliká,  
keď chudobná žnička zrazu masku zloží  
a zjaví sa mu v nej hrabenka Eržika —  
To i jeho šťastie i moje rozmnoží!  
Ale teda poďme — nemárnime času —  
dolu do záhrady. Vy ma tam čakajte,  
pred Lajoškom roly dohodnuté hrajte —  
Ja zaraz privediem tú dedinskú chasu  
k sláveniu obžinkov veselých, radostných. (*Odíde.*)

ROHON (*chytí Milušu pod pazuchu*):

Pri ktorých my dvaja dľa žartov milostných  
ľúbosti ešte i rangu okúsime  
grófsko-barónskeho, ktorých sa nám minie  
síce veľmi chytro — ale neprestane  
cnosť a láska naša — tá večne zostane —  
Ostatné všetko klam, keď to raz poznáme. (*Odídu za grófkou.*)

## Výstup 4.

(*Premena. Javisko predstavuje záhradu; z ľavej strany poltieň kaštieľa s dverami, sedadlá.*)

*Ludovít, neskôr Miluša a Rohon.*

EUDOVÍT (*prichádzajúc do záhrady, fantazíruje*): Ach, darmo chodím po záhrade a po dedine, darmo hľadám a vypytujem sa ľudí; každý mi iba chladným stiahnutím pliec alebo s úsmechom odpovedá. — A tento môj husár — furták — sa mi len vždy do očí smeje ako dáky blázon! — Hm, inšie mi teda neostáva, iba čakať tuná tie slovenské obžinky — ona má byť kráľovnou tej národnej zábavy — tuná ju uvidím a buď čo buď, musím sa s ňou ešte zhovárať. (*Hľadí ku dverám kaštieľnym.*) Ha, to ide ten pseudobarón s tou vyfintenou grófkou! (*Postaví sa vážne, a Rohon s Milušou sa vedú pod pazuchou.*)

MILUŠA (*k Ludovítovi*): Aj, pán inžinier! Zdá sa, že ste sa už u nás zunovali, keď som vás od obeda ani nevidela.

ROHON (*k Miluši*): Odpusťte, grófka! Môj priateľ je veľký milovník samoty — to je už raz taká povaha melancholikov.

MILUŠA: Veru musí byť až veľmi melancholický, keď taký zamyslený chodil po záhrade a po dedine — len tu i tu ľudí pristavoval a čosi sa vypytoval.

EUDOVÍT (*tknutý*): Kérem, osvietená grófka! Môj cieľ bol pri tom —

MILUŠA: (*skočí mu do reči*): Čisto filantropický — ó, to ja dobre viem!

EUDOVÍT (*pre seba*): Tisíc okovaných, tá kamsi naráža! (*Nahlas k Miluši.*) Nu áno — ja som po prvý raz v tejto dedine — chcel som teda príležitosť použiť — oboznámiť sa s položením a okolnosťami celej tejto obce.

MILUŠA: Ah, ak je tak, to je od vás veľmi chválitebné, pán inžinier! (*K Rohonovi.*) Vidíte, pán barón, i vy by ste mali tiež to urobiť. Za toľko rokov neboli ste tuná vo svojej domovine. Oko vaše zvyklo hľadiť na zámožnosť, priemysel a na vzdelanosť ľudu v iných krajinách; mali by ste v tomto ohľade prizrieť sa teraz k svojim úbohým krajanom, k našim slovenským obciam, (*ironicky*) tak ako to pán inžinier urobil — on chodil po našej dedine a robil porovnania, či nejaký pokrok u nás učený; on sa vypytoval na spôsob života a práce, stupeň vzdelanosti ľudu nášho slovenského, či sa už u nás idea pokroku a reformy v živote skryštalizovala —

EUDOVÍT (*pre seba*): Tá ma zasa čistí!

ROHON (*k Miluši*): Spanilá grófka! Ja vás uistujem, že môj priateľ ešte nedozrel k takémuto čistému vlastenectvu, ako ani ja. Nakoľko ho znám, on nechodil preto po dedine, aby sa prizrel k potrebám ľudu nášho, lež najvyšš s'á inžinier, hľadal vo vašej záhrade a v obci úhľadnosť — krásu — symetriu!

EUDOVÍT (*ktorý už bol v strachu, pre seba*): Ha, ten furták! (*Nahlas k Miluši.*) Áno, osvietená grófka — symetriu!

MILUŠA (*k Ludovítovi*): Aj, aj, pán inžinier, veru som veľmi zvedavá na vaše v tomto ohľade poznamenania; (*ironicky*) čo ste teda našli?

EUDOVÍT (*pre seba*): To už nevydržím! (*Nahlas.*) Nič, v záhrade dokonca nič — v záhrade je všetko v poriadku; naproti tomu v dedine som našiel —

MILUŠA (*skočí mu do reči*): Ale dajte pokoj, pán inžinier, ani v dedine ste nič nenašli.

ROHON: Ha, ha, ha, i ja to povedám!

EUDOVÍT (*v rozhorlení*): Kérem — to nerozumiem.

MILUŠA: Ale my rozumieme, (*k Rohonovi*) či nie, pán barón? (*K obom.*) Ha, ha, ha, veru sa vám obidvom smiať musím, že ste sa vy dvaja budapeštianski arszláni<sup>3</sup> do takého klepca tuná chytili.

ROHON (*k Miluši*): Ó, ja zo svojej strany večne chcem zostať v tomto oblažujúcom klepci ľúbosti, moja krásna Eržika! (*Drží ju za ruku.*)

---

<sup>3</sup>z maď. levi

EUDOVÍT (*z pozadia k nemu*): Sto striel, či sa blázníš?

MILUŠA (*s úsmevom k Rohonovi*): Veď už nedbám, môj milý Lajoško! Vidíte, ja som chcela iba vašu lásku na prábu postaviť, keď som vás tak divno, temer nezdvorile prijala: keďže ste sa ale nedali pomýliť mojimi úmyselnými kapricami, to mi je dôkazom, že ma opravdivo milujete — s radosťou vám dávam svoju ruku.

ROHON: Ó, moja láska je čistá ako krištál. (*Bozkáva jej ruku.*)

EUDOVÍT (*Z pozadia mu šepce*): Ale bláznivá, ty somár!

MILUŠA (*k Rohonovi*): No, budeže mať radosť váš dobrý apko, že sa jeho vrúcna žiadosť konečne vyplní!

ROHON: Ó, bezpochyby veľkú radosť, ha, ha, ha!

EUDOVÍT (*zalamujúc rukami, pre seba*): Veru, peknú radosť, nech boh zachráni! Nie, nie — musím predísť týmto balamutám. (*Nahlas k Miluši.*) Osvietená grófka! (*Chce hovoriť, ale vtom sa ozve v pozadí javiska nasledujúci spev chorálny.*)

CHÓR (*piano*):

*Či zhora, či zdola, každý na mňa volá,  
akoby každému frajerôčka bola. (Pauza.)*

EUDOVÍT: Čo je to?

MILUŠA: To už idú ženci k sláveniu tých obžinkov; počúvajte len, aký je spevavý ten národ slovenský! (*Počúvajú a spev trvá vždy silnejšie.*)

CHÓR CHLAPOV (*v pozadí javiska*):

*Pole moje pole, rozdelenô v dvoje:  
v ktoromže je, v ktorom, potešenie moje?*

CHÓR PANIEN:

*Potešenia nemám, poteš ma, bože, sám,  
potešže ma takým, čo ho v srdci nosím!*

(*Pauza.*)

MILUŠA (*k Ludovítovi*): Nuž, pán inžinier, či sa vám nepáči ten spev slovenský?

EUDOVÍT (*dojatý*): Ó; krása, krása! (*Pre seba*) A to azda i ona spieva!

CHÓR (*forte*):

*Potešenie moje, v ktorej si krajine?  
Dobre moje srdce za tebou nezhynie.*

# Výstup 5.

*Grófka, Tomáš, ženci a žničky k predošlým.*

*(Grófka s ťa žnica s klasovým vencom na hlave zjaví sa na javisku vedľa Tomáša, tento s národnou zástavou v ruke, za nimi stúpajú ženci a žničky, Miluša a Rohon si sadajú.)*

EUDOVÍT: Ha, to je ona! Krása! Krása!

CHÓR ŽENCOV a ŽNIČIEK *(stavajúc sa do dvoch radov, spievajú):*  
*Žatva milá, žatva, vitaj s novým chlebom!*  
*Už sme sa nažali tam pod holým nebom.*

ŽENSKÉ:  
*Žali sme pšeničku od konca do konca:*  
*Ktorá z nás dostane švárneho mládenca?*

MUŽSKÍ:  
*Komuže dnes, komu, dáme niešť zástavu?*  
*Tomu, čo jej podá svoju rúčku pravú.*

ŽENSKÉ:  
*Ktoorejže dnes, ktorej, uvijeme veniec?*  
*Tej, ktorú si vezme najkrajší mládenec.*

MUŽSKÍ i ŽENSKÉ:  
*Páni naši, páni, otvárajte brány,*  
*nesieme vám darík, žencov pekný párik.*  
*Slyšte teda, panstvo, naše dopropriania:*  
*Nech mladému párku dá boh požehnaní!(Prestanú.)*

MILUŠA *(k Ludovítovi):* Nuž, pán inžinier, čo poviete na to? Či sa vám nepáči ten náš ľud slovenský?

EUDOVÍT *(hľadiac na grófku, ktorá sa usmieva):* Ó, áno, osvietená grófka! Veľmi sa mi páči — ten dobrý, veselý ľud. *(Pre seba.)* Ach, kebych sa len s ňou samou mohol zhovárať!

GRÓFKA *(snímajúc si veniec z hlavy, k Miluši):* Tento vienok, milostivá hrabenka, vám teraz na dar podávame; je v ňom žitko a pšenica čistá, ako vy sama. Nech vám boh požehná z tej pšenice chutné koláče, a z toho žitka božieho chlebička; daj bože, aby sa ho dostalo i vám i nám všetkým! *(Miluša prijíma veniec.)*

ŽENCI a ŽNIČKY *(spievajú):*

*Bože, vás požehnaj, všetko vám dobré daj!  
Daj zdravia i chleba, ved' nám viac netreba.*

MILUŠA (*k žencom*): Ďakujem vám, dobrí ľudia! Čo by sa i mne toho božieho chlebička nedostávalo, buďte istí, že vám sa ho dostane — vaša dobrá hraběnka (*pozrie na grófku*) vás v žiadnej potrebe neopustí. Zemským pánom preto boh viacej udelil, aby to s úbohým ľudom delili a v núdzi mu pomáhali, (*ku grófke*) či nie tak, moja milá dievka?

GRÓFKA (*v zmätku*): Ó, iste tak, milostivá pani! Ráčite byť k nám veľmi štedrá a dobrá ako kus chlebička.

ŽNIČKY: Sláva!

ŽENCI: Nech žije naša krásna žnička!

EUDOVÍT (*celkom dojatý, stranou k Rohonovi*): Barátom, toto je krásne, prenikavé divadlo!

MILUŠA (*ku grófke*): Nuž, moje drahé dieťa, ty si mi taký ťažký klasový veniec darovala; ako sa ti za to odmením? Teraz prijmi aspoň túto ružičku na ňadrá, je krásna ako ty sama, (*dáva jej ružu*) a tento z kvietkov upletený venček na hlavu, ktorý ti lepšie pristane nežli ten klasový. (*Kladie jej venček na hlavu.*)

GRÓFKA: Veľmi pekne ďakujem vašej milosti! Krásny to venček, to je pravda, lež čož', keď mi skoro uvädne! (*K Ludovítovi.*) Či nie pravda, mladý páňko?

MILUŠA (*k Ludovítovi*): Aj, aj, pán inžinier, ona vás už musí dobre poznať, keď je k vám taká smelá.

EUDOVÍT (*v zmätku*): Nu áno — len tak z videnia! (*Pre seba.*) Ha, čo to za milé, krásne dievča! (*Díva sa na grófku.*)

MILUŠA (*k Ludovítovi*): To je symetria, či nie pravda, pán inžinier? — (*K žencom a žničkám.*) Ďakujem vám ešte raz, moje deti! Prijmite tiež malinké dary odo mňa na pamiatku tohoročných veselých obžinkov. (*Tratí sa medzi žencami a žničkami s Rohonom, rozdávajúc z tácky dary, idúc do pozadia.*) Poďte len so mnou, dobrí ľudia! Tuná v záhrade pod lipami sú už prikryté stoly koláčmi a vínom, i gajdoš tam na vás čaká, poďte sa rozveseliť a počastovať na naše i vaše zdravie! (*Zmizne s Rohonom a za nimi sa tiahnu ženci a žničky.*)

## Výstup 6.

*Grófka a Ludovít.*

GRÓFKA: Nuž, mladý páňko, či nepôjdete tiež s nami k tým koláčom? (*Chce íst za žencami.*)

EUDOVÍT (*volá za ňou*): Ach, počkaj že, drahá moja! (*Grófka sa obzrie.*) Prečože si tiež nešpievala pri tých obžinkoch?

GRÓFKA: Nu, prosím pekne, je neviem spievať. (*Pospevuje.*)

*Neviem ver' ja spievať, ja sa neučila,  
bo ma moja mati k práci len honila. (Chce ísť.)*

EUDOVÍT: Ale nechod'že! Pod'že sem, voľačo ti poviem.

GRÓFKA (*obzrie sa, pospevujúc*):

*Pod'že sem, pod'že sem, voľačo ti poviem —  
Z toho povedania bude milovania.*

EUDOVÍT (*beží a chytí ju za ruku*): Ale ozaj? Vidiš, ja som ťa celé popoludnie hľadal, duša moja!

GRÓFKA: Jaj, tak mi ruku stískate, mladý páňko!

EUDOVÍT: Ó, jak krásnu a útlú ruku máš, akoby si nikdy nič nebola pracovala; povedz'že mi, ako ťa menujú, ty krásne stvorenie!

GRÓFKA: Jaj, pust'zte ma, potom vám poviem. (*Vymáha sa mu.*)

EUDOVÍT: Nepustím. Či žijú tvoji rodičia?

GRÓFKA: Ach, nie, prosím pekne, ja som úbohá sirota.

EUDOVÍT: Chúd'atko, a tak musíš tuná ťažko pracovať! Ó, ty si nie za žničku stvorená; ja ťa tak veľmi ľutujem, drahá moja; povedz'že mi, či i ty mňa rada vidiš?

GRÓFKA: Ach, prosím pekne, načo by mne to bolo, keď ste vy taký vyučený páň, ja ale chudobná nevyčvičená dievča! Ó, ja dobre viem, že si vy mňa nemôžete vziať!

EUDOVÍT (*pre seba*): Ach, škoda, škoda, že sa jej nedostalo lepšej výchovy! (*Nahlas.*) Teda ani z knižky čítať nevieš, moja zlatá duša?

GRÓFKA: No to! Čo si to zasa myslíte o nás Slovenkách, že nás za také sprosté držíte? My máme výborného páňa rehtora; on nás len vie učiť z toho šlabikára! Ale len zo slovenského, prosím pekne, a z modliacej knižky; lebo povedal, že je to dosť pre chudobné dievča.

EUDOVÍT (*stranou*): Nešťastné, hlúpe predsudky našej krajiny! (*K nej.*) A či by si nemala vôľu ešte niečo viacej sa učiť odo mňa?

GRÓFKA: Ha, ha, ha, od vás? Azda veru chcete za kompana pristať k nášmu páňu rehtorovi! (*S úsmevom.*) Ó, vtedy bych i ja znovu do tej školy chodila, trebárs som už dosť vyrastená!

EUDOVÍT (*smeje sa*): Ha, ha, ha, až veľmi sa mi ľúbiš, drahá moja! Ja ťa opravdivo milujem; len mi daj aspoň jeden pyš'ok. (*Chce ju objat'.*)

GRÓFKA: Ale no, mladý páň! Budem kričať! (*Kričí.*)

EUDOVÍT (*odskočí*): Sto striel, aká si divoká! Chod' už stadiaľto, bo voľakto sem ide.

GRÓFKA: Aha, tak ste sa, mladý páňko, uľakol! Nu, veď už nebudem kričať; a keď už raz tak rád bozkávate, tuná, bozkajte mi aspoň ruku! (*Zjavia sa v pozadí Miluša a Rohon: Pst!*)

EUDOVÍT (*nezbadajúc svedkov*): Ó, s radosťou, moja drahá! (*Bozkávajúc jej ruky.*) Ó, jak je sladká k bozkávaniu tá tvoja okrúhla ručička!

## Výstup 7.

*Miluša a Rohon k predošlým.*

MILUŠA: Aj, aj, to je tu dačo originálneho! Nebola bych myslela, že vzdelaný mladý muž sedliackej dievke ruku bozkávať môže!

EUDOVÍT (*odskočiac, pre seba*): Sto striel, tí ma pekne prichytili!

ROHON (*k Miluši*): Ha, ha, ha, grófka! To je iste len zmierenie sa s tým poctivým ľudom slovenským a vyrovnanie stavu; môj dobrý priateľ už chce byť opravdivým rodoľubcom.

MILUŠA: Pekné rodoľubstvo, najkrajšie dievčatá rodu slovenského ľubiť! (*Ku grófke.*) A ty, moja žnička, tak sa mi držíš tuná v panskom kaštieli?

GRÓFKA: Pekne prosím, ja za to nemôžem. Ten mladý pán ma nasilu tuná zadržal, svojou milou, svojou drahou ma menoval a ruku stískal, že ma on opravdivo miluje a znovu že ma vyučovať bude.

MILUŠA: Krásne, krásne! (*Ironicky k Ludovítovi.*) Nuž, čože ju asi chcete vyučovať, pán inžinier?

ROHON: Ha, ha, iste dáke symetrické figúry!

EUDOVÍT (*pre seba*): To už nevydržím. (*Nahlas.*) Kérem — ja netajím, že som to dievča ľutoval, keď je taká zanedbaná sirota, a že sa jej lepšej výchovy nedostalo, čo by veru bola zaslúžila — a tuná ju nútia k sedliackym prácam.

MILUŠA: Ej, ej, teda vy ju chcete, pán inžinier, teraz emancipovať a dľa svojho vkusu si ju vzdelat' Nu, jestliže vás láska k nej tak nakloňuje a filozofia splnomocňuje —

EUDOVÍT (*zarazený*): Kérem, čo tým vlastne rozumiete?

MILUŠA: Je, nu, že si ju vezmete a spoločnicu života z nej vychováte.

EUDOVÍT (*v zmätku*): Dovoľte, grófka — ale keď mladý muž s dievčaťom trochu žartuje —

GRÓFKA (*robí sa smutnou*): Tak? Teda mladý pán len žartoval? A ja som myslela, že to naozaj.

MILUŠA (*k Ludovítovi*): Vidíte, pán inžinier, vzbudili ste v mojom dome všeobecnú pozornosť: služobná čeľaď, ba i tí ženci si už šeptajú, ako ste sa za touto dievkou bláznili a ju zvädzali. To ale máte vedieť, že ste tuná nie v Pešti, lež na Slovensku, kde sú ešte nepokazené mravy.

Už teraz žiaden mládenec na tú dievku nepozrie a ona zostane nevydatou, jestli jej vy česť nenavrátite manželstvom.

EUDOVÍT (*s premožením seba*): Ha, vy mňa teda nútite masku zložiť — lebo aby ste vedeli, grófka — ja som barón Kostrovický Lajoš, a protestujem proti takému uníženiu svojej osoby! Keď sa vám, grófka, ľúbi toť za inžiniera (*ukazuje Rohona*) sa vydať, to vám slobodno; ale mne sedliacke dievča za ženu ponúkať, to deprekujem!

MILUŠA (*so zadivením*): Veru, pekné veci sa dozvedám! Mňa a celý dom takto za blázna mať, oklamať a zneuctiť! To ste sa výbornú etiketu v tej Pešti naučili, pán barón, (*k Rohonovi*) i vy, pán inžinier! Budem od vás žiadať zadosťučinenie za túto sotízu; (*ku grófke*) pod', dievka moja, už nás tu viac netreba — adieu, páni! (*Odíde s grófkou*).

ROHON: Vidiš, Lajoš, ako sme pochodili pri tom tvojom „kalande“.<sup>4</sup> Grófka sa teraz hnevá i na mňa — musím ju ísť prosiť, k nohám sa jej hodiť, ona je dobrá, snád' ti prinesiem radostné zmierenie a ona bude ešte tvojou! (*Odíde.*)

## Výstup 8.

*Ludovít, neskôr Pišta a Oriška.*

EUDOVÍT: Zmierenie? — Mojou? — Ani za celý svet. Teraz mi inšie neostáva, než dať zapriať, a nikdy viac ma nevidia múry tohoto jej pyšného kaštieľa! (*Zamyslí sa.*) Ach, ale tej krásnej Slovenky je mi opravdive ľúto; ó, keby tak bola vzdelaná, ako je krásna! Ha, tak nejaký chatrný domček v tichom romantickom údolí, krásnu záhradku, žblnkajúci potôčik a — — ale nie, nie, preč s týmito myšlienkami! Ona je sprostá, nevzdelaná sedliacka dievka — (*Stojí.*)

PIŠTA (*v pozadí javiska s Oriškom*): Veru tak, pán rektor! Už ste po občinkoch prišli, i bez vás to výborne išlo; (*zjaví sa*) ale toť je, hľa, (*ukazuje Oriškovi Ludovíta*) osvietený mladý pán barón.

ORIEŠKA (*s poklonami k Ludovítovi*): Ó, aké to šťastie, osvietený pane, že ja prvý, s hlbokou poklonou pozdraviť môžem v drahej osobe osvietenosti vašej nášho budúceho milostivého zemského pána!

EUDOVÍT (*k Pištovi netrpezlivo*): Kto je to a čo chce so mnou?

PIŠTA: Kérem, méltóságos báró úr,<sup>5</sup> to je tunajší pán rektor.

ORIEŠKA (*s poklonou*): Na službu, osvietený pane, ja som tunajší školský učiteľ; a keďže som sa oneskoril k tým radostným občinkom, pri ktorých moja dcéra Miluša ku cti vašej osvietenosti do slovenských krojov preoblečená a národnou partou ovenčená rolu žničky predstavovala —

EUDOVÍT (*pretrhne ho*): Čo to vravíte, že vaša dcéra?

<sup>4</sup>mad. dobrodružstvo

<sup>5</sup>mad. Prosím, osvietený pán barón.



ORIEŠKA: Na službu, moja dcéra Miluša. Ona je tuná milostivej grófky Eržiky spoločnicou; či nie pravda, že jej to výborne svedčalo pri tých obžinkoch?

EUDOVÍT: Výborne, výborne jej to svedčalo! (*Prudko.*) Ale beda vám, vy starý, ak ma klamete, že je to vaša dcéra.

ORIEŠKA: Ó, boh zachráň! Ja takého pána oklamať! Ó, veď to celá obec vie, i toť tento človek (*ukazuje na Pištu*) to vie.

EUDOVÍT (*k Pištovi*): Ty gazember, prečoš' mi to hneď nepovedal?

PIŠTA (*so smiechom*): Ha, ha, ha, nuž keď mi to osvietená grófka zakázala; (*pre seba*) zasa tí budú hrať komédiu, musím to ist' grófke povedať. (*Odíde.*)

EUDOVÍT: Teda vy ste otec toho dievčaťa? Ale veď mi hovorila, že je ona sirota.

ORIEŠKA: Ha, ha, iste len žartovala, osvietený pane!

EUDOVÍT: Tisíc hromových bleskov — už teraz chápem — to je na bielom dni! (*K Oriškovi.*) Ale vy nemúdry učiteľ, prečože ste si lepšie nevychovali, nevypolirovali svoju dcéru?

ORIEŠKA (*zľaknutý*): Preboha, azda sa nejakej nezdvorilosti proti vám dopustila, osvietený pane?

EUDOVÍT: To nie, ale keď je takých obecných manierov, nevzdelaná —

ORIEŠKA: Ha, ha, ha, ona sa iste len tak pretvarovala; bo vám povedať musím, osvietený pane, že je ona veľká figliarka; ona sama ten žart dnes ráno vymyslela a milostivá grófka s radosťou prívola, lebo i ona, prosím pekne, žarty ľúbi. Len sa trochu na obidve hnevám, pretože mi hneď neodkázali, že ste už tuná, osvietený pane; lebo dľa našej spoločnej úmluvy ja sám v svojej osobe mal som tie obžinky sťa regenschori dirigovať! — azda tak bezo mňa nedobre vypadli.

EUDOVÍT: Výborne vypadli! Ale čo to všetko od vás počúvam! Teda tá vaša Miluša je vzdelaná?

ORIEŠKA: A to ako, osvietený pane! Pri svojom chatrnom učiteľskom plate neľutoval som žiadnych obetí, abych svojmu jedinkému dieťaťu, keď nie inšie, aspoň dobrú výchovu obstaral. Veď je to jedinký, ale najväčší poklad, čo po mne zdediť môže; ja som síce chudobný ako Lazár, ale šťastlivý a hrdý, že som si takú dcéru vychoval!

EUDOVÍT (*pre seba*): Hm, tento človek sa mi ľúbi. (*K nemu.*) Krásnu dcéru máte, pán učiteľ! — Ale či vie i po maďarsky? Či je horlivá vlastenka?

ORIEŠKA: Ó, ja som jej predovšetkým lásku k národu svojmu slovenskému do srdca vštepoval; veď láska k národu je predmet pravého vlastenectva, osvietený pane! „Nech Rím, nech Atény skazu vezmú,“ povedal Cicero; a Themistokles, „Nech sa zrútia všetky bašty, domy, paláce a mestá, nech sa spustoší celá krajina, jestli len ľud — národ živý nezahynul, tak ani vlasť ešte nezahynula.“ A v tomto zmysle je moja dcéra horlivou vlastenkou — a ako taká ctí ona a miluje i susedný nám maďarský národ, s ktorým nás v krajine tejto tisícročnej sudby v priateľský zväzok spojili, a je za to: *aby si Slováci i Maďari sväté práva spoločnej svojej krajiny uhorskej spojenými silami bránili, národnosti svoje vzájomne ctili, národnej vzdelanosti*

*a osvetu — bez ktorej blaho vlasti ani myslieť sa nedá — jeden druhému úprimne dopriali, a aby žiadnej nenávisti, žiadneho sváru medzi nami nebolo, iba chválitebného pudu emulácie — kupredu!* Toto je politickónárodné vyznanie moje a mojej dcéry, osvietený pane!

EUDOVÍT (*vo vytržení*): Zmierenie, zmierenie! — Pán učiteľ. Ja som sa bol posial' odriekal toho poctivého ľudu, z ktorého lona i ja pochádzam; lež odterajška už i ja chcem byť úprimným jeho priateľom — ale dajte mi na závdavok tejto lásky za manželku svoju kaľavnú dcéru, ktorú ľúbim a od ktorej sa chcem učiť i národ svoj milovať.

ORIEŠKA (*zľaknutý*): Preboha, pán barón, ja som nie preto dcéru chválil — nerobte také žarty s chudobným človekom.

EUDOVÍT: Nie, nie, ctihodný muž, žiadne žarty s vami nerobím. Ja som Milušu ľúbil ako prostú zničku; a keďže sa teraz od vás dozvedám, že je ona vaša dcéra, vzdelaná a taká výborná vlastenka, ja ctím učiteľský stav a chcem vašu dcéru šťastlivú učiť.

ORIEŠKA (*pre seba*): Preboha, ten nežartuje. Hm, to by bolo síce neslýchané šťastie pre moju dcéru — ale nie, nie, to byť nemôže —

## Výstup 9.

*Rohon, neskôr Pišta k predošlým.*

ROHON (*k Ludovítovi*): Barátom, víktória, zmierenie. Grófká Eržika sa udobrila a nevýslovne ňa ľúbi, hneď bude tuná.

EUDOVÍT: Ih, čo. Nepotrebujem ju. (*K Oriškovi.*) Nebojte sa, pán učiteľ, ja tú grófkú nechcem.

ROHON: Ha, teda je tento muž otec Milušin?

ORIEŠKA (*k Rohonovi*): Na službu, pane, ja som tunajší učiteľ.

ROHON: Ó, vítam vás nastokrát, výborný muž! Sláva vám, že ste si takú kaľavnú a cnostnú dcéru vychovali! Ja som stoličný zememerač a jestli nepohrdnete mojou žiadosťou, teda sa teraz o ruku vašej krásnej dcéry uchádzam, lebo ju milujem až do zbláznenia; (*kl'akne*) rozhodnite, prosím, nad šťastím života môjho!

EUDOVÍT (*žiarlivo*): Barátom, z toho nič nebude! (*K Oriškovi.*) Pán učiteľ, ja som sa prv o vašu dcéru hlásil, a ona mňa ľúbi, ja mám teda väčšie právo —

ORIEŠKA: Strela jasná, akú to komédiu so mnou hráte, pánovia! Pán zememerač, vstaňte, prosím! Veď kebych len vedel —

PIŠTA (*pribehne hurtom k Ludovítovi*): Méltósagos uram,<sup>6</sup> starý pán barón, váš apko, práve sa priviezol; pani komorná mu všetko rozpráva, že vy grófkú Eržiku nechcete, že len Miluši, jej

<sup>6</sup>mad'. Pán osvietený.

spoločníci, kurizujete; a on sa hnevá, až tak fúka od jedu — že on Milušu z kaštieľa odpráši, vás ale že naučí poslušnosť —

EUDOVÍT: Ejnye, lánczos adta,<sup>7</sup> to budeme mať hroznú scénu! (*K Oriškovi.*) Pán učiteľ, ja vašu dcéru neopustím!

ROHON (*k Oriškovi*): Pán učiteľ, ja vašu dcéru milujem, mne ju dajte!

ORIEŠKA: Tisíc beťahov, veď sa pán barón prvej o moju Milušu uchádzal.

ROHON: Ten si musí vziať grófkú Eržiku; pán otec ho k tomu prinúti.

EUDOVÍT: Nehnevaj ma! Ty vieš, že Miluša len mňa ľúbi, a nie teba, teda ty nemáš k nej práva, rozumieš? Ja idem rovno pred svojho apku a slávne sa mu osvedčím, že ja tú grófkú nechcem. (*Ide.*)

ROHON (*volá za ním*): To nie je pravda! Ty ju chceš a bude tak, (*Ludovít sa hnevľivo obzrie*) lebo ťa viaže rodinná zmluva; Miluša ale bude moja, čo bych priam život mal za ňu položiť.

EUDOVÍT (*pri dverách*): Barátom, čo chceš, abych ťa vyvolal na pár pištolí?

ROHON: Ó, ďakujem, ja nemám k tomu vôle, ha, ha, ha.

EUDOVÍT: Te gyáva!<sup>8</sup> Zajtra o siedmej hodine, érted?<sup>9</sup> (*Odíde.*)

ROHON: Ha, ha, ha! Vidíte, pán učiteľ, musíte teda byť mojím sekundantom. (*Chytí ho za ruku.*)

ORIEŠKA: Jaj, dajte preboha s takým žartom pokoj! Nech nás od duelu pánboh zachráni!

ROHON: Ó, tento spor lásky bez zbrane skončíme; podťe len, pán učiteľ, hneď vám všetko vyrozprávam. (*Odídu.*)

## Výstup 10.

(*Premena. Sála ako spočiatku dejstva.*)

*Barón Kostrovický a Capková.*

KOSTROVICKÝ (*sedí na pohovke s penkou v ruke, a Capková pred ním stojí*).

Nu, nu, nu, komorná, to vec prirodzená!

Lež galiba táto môž' byť napravená:

Môj Lajoš myslel mať pred sebou Eržiku —

<sup>7</sup>maď. Bodaj ho, sto okovaných.

<sup>8</sup>maď. Ty zbabelec.

<sup>9</sup>maď. rozumieš?

keď však teraz pozná svú chybu veľikú,  
že ho tá Miluša zo žartu klamala,  
keď falošnú grófký rolu pred ním hrala —

CAPKOVÁ:

Ó, veď sa mu ona sama už priznala,  
natürlicher Weise, keď už istá bola,  
že sa jej tá zlostná podarila rola:  
že mladý pán barón celky pobláznený  
grófký si nevšíma — porád kúru robí  
iba tej Miluši —

KOSTROVICKY (*vstane, lamentujúci*):

Toto sú nezdoby!

V tej rehtorskej dievke takto sa oklamať!  
Toto je odplata mojich dobrodení!  
Ale sa mi nesmie viac ani ukázať  
pred oči škaredá táto nevďačnica: (*k Capkovej*)  
Nech sa hneď pakuje z tohoto kaštieľa —  
zderte jej ten ortieľ, pani komornica!

CAPKOVÁ:

Mit grössten Vergnügen<sup>10</sup> túto vec nemilú  
ešte dnes vykonám, gnädigster Herr Baron!<sup>11</sup>

KOSTROVICKY:

Lež kde je môj Lajoš? Kde sa toľko baví?  
Musím mu vyklopať tú bláznivosť z hlavy — (*K Capkovej.*)  
Hneď mi ho prived'te!

CAPKOVÁ:

Na službu, Herr Baron!

KOSTROVICKY:

Lúto mi je — ale nezaslúži pardon  
tá nevďačná dievka — musím ju oddialiť  
stadial'to; bo jestli počal sa už šialiť  
môj Lajoško za ňou, jej tuná prítomnosť  
mohla by byť veru najvých nebezpečná —  
Bo je ona ináč vzdelaná a driečna —  
A to vieme, aká bláznivá je ľúbosť! (*Ludovít prichádza.*)  
Ha, tu je už môj syn!

## Výstup 11.

<sup>10</sup>nem. S najväčším potešením.

<sup>11</sup>nem. Najmilostivejší pán barón.

*Kostrovický a Ľudovít.*

ĽUDOVÍT:

#Édes, drága apám!<sup>12</sup> (*Bozkáva mu ruku.*)

KOSTROVICKÝ (*objíma ho*):

Servus, édes fiam!<sup>13</sup> Ja na tvoju rátam  
poslušnosť!

ĽUDOVÍT:

Ó, ja ctím mojeho apušku — (*Odhodlane.*)  
Lež tej grófký nechcem!

KOSTROVICKÝ:

Viem, že za Milušku  
sa už tuná blázníš a robíš neriady;  
ale počuj, fiam, nebuďže pochabý,  
počuj svojho otca, ktorý ti dobre chce:  
Eržika je krásna, bohatá, vzdelaná,  
šľachtou a cnosťami bohate nadaná —

ĽUDOVÍT:

Édes apám, ved' mňa ona sama nechce!

KOSTROVICKÝ:

To sa hneď ukáže — ona ťa chcieť musí —

ĽUDOVÍT:

Ó, pekne ďakujem! Ale mne sa hnusí  
taká vynútená láska; čo sa ale  
jej bohatstva týče a jej vzdelanosti,  
teda vám hovorím, že som krajšie cnosti  
u Miluše našiel: k založeniu ale  
rodinného blaha nepozerám na to,  
či má statky, hodnosť, diamanty, zlato:  
Lež viacej si prajem, aby sa hodilo  
radšej srdce k srdcu, nežli statky k statku.  
Ja len v pravej láske rozkoš žitia sladkú  
nachádzam!

KOSTROVICKÝ (*pre seba*):

Tisíc striel, čo sa porobilo  
tomu chasníkovi? (*Mierni sa, nahlas*):  
Pekne, édes fiam!<sup>14</sup>  
O tvojich zásadách včul' krásny pochop mám!

<sup>12</sup>mad'. Milý, drahý môj otec.

<sup>13</sup>mad'. Syn môj drahý.

<sup>14</sup>mad'. Syn môj drahý.

Takýto maďarský hazafi horlivý,  
 akým si sa predtým v reči ukazoval,  
 takže bys' bol azda všetkých ukrižoval  
 Slovákov, a zrazu — nech sa svet zadiví —  
 chceš si brať za ženu rectorovu dievku,  
 bez rangu, bez statkov, obecnú Slovenku;  
 ha, ha, ha, veď sa ti vysmeje celý svet,  
 že syn uhorského magnáša takú smet'  
 z tej slovenskej zberby mohol zamilovať!  
 Nie, fiam, to len sám musíš mi pripustiť,  
 že ja takú hanbu nemôžem dopustiť  
 na náš rod vznešený a kompromitovať  
 tak celé zemianstvo uhorskej krajiny.

EUDOVÍT:

Ach, apko, či sme my azda dáki iní  
 tvorovia na zemi nežli ten dobrý ľud?  
 Či ho večne máme len zberbou prezývať  
 a v nemúdrej pýche nad ním sa nadýmať,  
 pretože nám prajný viac nadelil osud?  
 Či nie je on náš ľud pracovitý, tichý?  
 Ó, bár by sme sa už raz tej sprostej pýchy  
 zbavili a toho záhubného bludu,  
 že my nepatríme k slovenskému ľudu,  
 trebárs z jeho krvavých mozoľov žijeme —  
 A to vlastenectvom ešte menujeme,  
 keď ho opúšťame v biede, v ktorej stone!  
 Veru, je, apko môj, už čas zvrchovaný,  
 aby sa už k nemu raz tí jeho páni  
 naklonili!

KOSTROVICKÝ (*mierni sa*):

Jól van, jól van, édes fiam!<sup>15</sup>

Ja tieto zásady nijak za zlé nemám, (*ironicky*)  
 lež ty to začínaš najprv s naklonením  
 sa k švárnej Slovenke; jestli opusteným  
 chceš rodákom svojim ozaj sa nakloniť,  
 to môžeš i s grófkou Eržikou urobiť —  
 Láska z teba vraví a nič rozumného. —

## Výstup 12.

*Capková a Rohon k predošlým.*

<sup>15</sup>maď. Veď tak, veď tak, syn môj drahý.

CAPKOVÁ (*vedie za ruku Rohona, ku Kostrovickému*):

Ako ste kázali, gnädigster Herr Baron,  
tu vám vediem pána baróna mladého  
vašeho Lajoška; istotne sa bál on  
sám predstúpiť pred vás; (*k Rohonovi*) lež strachu nemajte,  
mladý pán barónko! Váš dobrý Herr Papa  
všetko vám odpustí — ruku mu bozkajte! (*Tisne ho ku Kostrovickému.*)

ROHON (*protiví sa*):

Ha, ha, ha!

KOSTROVICKY:

Tisíc striel, tá bláznivá baba  
či z rozumu vyšla?

ROHON (*so smiechom*):

Snáď je zaslepená!

CAPKOVÁ (*k Rohonovi*):

Ale ja, Herr Baron?

KOSTROVICKY (*k Capkovej*):

Ó, ty sprostá žena,  
veďže sa mu lepšie podívaj do tváre,  
alebo si na nos zaves okuliare — (*Ukazujúc jej Rohona.*)  
No, či ho už vidíš?

CAPKOVÁ (*v zadivení*):

Natürlicher Weise!

ROHON:

Ha, ha, ha, ha, ha, ha!

EUDOVÍT (*k Capkovej*):

Ale netárajteže,  
do čerta, komorná! Ja som mladý barón!

CAPKOVÁ (*k Ludovítovi*):

Vari vy, inžinier? Ba ešte ký parom!

KOSTROVICKY:

Amen, tá sa blázni! To mi ešte treba,  
napokon nepozná ani sama seba —  
Azda jej vínová zmútila sklenica  
oči, že naopak spatruje predmety.

ROHON (*k Capkovej*):

Chod'teže sa vyspať, pani komornica,

snád' ste v opilosti darobné klebety  
pánu barónovi do hlavy vtrúbila.

CAPKOVÁ (*k Rohonovi*):

Ach, um Gottes Willen!<sup>16</sup> Aký to ku mne tón? (*Ku Kostrovickému*):

Das bitte ich mir aus, gnädigster Herr Baron!<sup>17</sup>

Ja som pri rozume a nie som opilá,  
a všetko je pravda, čo som hovorila —  
Pán barón Lajoško miluje Milušu.

ROHON:

To ver' nie je pravda luže na svú dušu!

## Výstup 13.

*Orieška, neskôr Miluša k predošlým.*

ORIEŠKA (*ku Kostrovickému*):

Osvietený pane, vyslyšať ma ráčte!  
Mojej dcére sa dnes preveliké šťastie  
tuná poskytuje; bo sa uchádzali  
dnes dva mladí páni naraz o jej ruku,  
prvý sa bol hlásil váš syn milovaný,  
pán barón Lajoško, väčšie právo má on —

KOSTROVICKY (*pretrhne ho*):

Ha, čo to počúvam — to je do rozpuku!

CAPKOVÁ (*ku Kostrovickému*):

Nun, was sagens' dazu, gnädigster Herr Baron?<sup>18</sup>

ORIEŠKA (*pokračuje*):

Pretože ja ale nie som toho hoden  
vyznačenia, a tej držím sa zásady,  
aby si len každý hľadal seberoven: (*k Eudovítovi*)  
Preto mi odpustí včul' pán barón mladý,  
že od mojej dcéry košíček dostane —  
Neráčte za zlé mať, osvietení pane!

EUDOVÍT:

Sto hromov!

KOSTROVICKY (*k Orieškovi*):

<sup>16</sup>nem. Ach, pre pánaboha.

<sup>17</sup>nem. To si vyprosím, najmilostivejší pán barón.

<sup>18</sup>nem. Tak čo vy na to, najmilostivejší pán barón?



Výborne, pán učiteľ milý,  
vy ste muž statočný, múdry, roztomilý!  
Ale ktorýže je ten druhý uchádzač  
o vašu Milušku? (*Miluša príde.*)

ORIEŠKA (*ukazujúc na Rohona*):  
Toť pán zememerač!

KOSTROVICKY (*s radosťou*):  
Vy?

ROHON (*držiac za ruku Milušu*):  
Tak jest, pán barón! Všetko je v poriadku;  
a nech je už koniec raz tohoto zmätku:  
Tu stojí pred vami prvý pár šťastlivý! (*Pokloní sa.*)

KOSTROVICKY:  
Bravo, pán inžinier, vy ste muž poctivý!  
Budete výbornú v Miluši mať ženu —  
I ja vám niečo dám k manželskému venu.

CAPKOVÁ (*ku Kostrovickému*):  
Gnädigster Herr Baron sind sie denn im Wahnsinn?  
Was machens' zum Teufel?<sup>19</sup> Veď je to váš pán syn!

KOSTROVICKY:  
Teremtette, čo sa tejto babe robí?

ORIEŠKA (*k Capkovej*):  
Ha, ha, ha, komorná, nerobte nezdooby!

EUDOVÍT:  
Sto striel, čo to so mnou tuná vystrájjate?  
Ste všetci blázni, či mňa za blázna máte? (*k Oriškovi.*)  
Teda táto panna (*ukazujúc na Milušu*) je snád' dcéra vaša?

ORIEŠKA:  
Či nebadáte, že sa na mňa ponáša?

EUDOVÍT:  
A kto je tá druhá?

ORIEŠKA:  
Nu, sám uhádnite!

EUDOVÍT:

---

<sup>19</sup>nem. Milostivý pán barón, či nemáte zdravý rozum? Čo to robíte, do čerta?

Ha, vari Eržika?

ORIEŠKA:

Len revanš vám dala,  
keď pri tých obžinkoch rolu žničky hrala,  
a namiesto nej vás táto (*ukazujúc na Milušu*) tu prijala  
falošná hrabenka —

KOSTROVICKY (*smeje sa*):

To je znamenité!

ORIEŠKA (*pokračuje*):

Do ktorej falošný barón (*ukazujúc na Rohona*) sa zaľúbil,  
švárnú ale žničku tento (*ukazujúc na Ludovíta*) si zasnúbil  
falošný inžinier.

KOSTROVICKY:

Ha, ha, vy figliari,  
teda ste tu vlastne komédiu hrali!

ORIEŠKA:

A či to nebola osnova výborná?

KOSTROVICKY:

Ha, ha, teraz chápem, prečo tá komorná  
tak sa tu bláznila, dve na tri búchala! (*Smeje sa.*)

MILUŠA (*k Capkovej*):

Nun, was sagens<sup>20</sup> dazu, pani komornica?  
Budete mi vari pri svadbe družica?

CAPKOVÁ:

Natürlicher Weise! (*Pre seba.*) Včul' puknem od jedu!

PIŠTA (*pribehne k Ludovítovi*):

Méltóságos uram! Milušu sem vedú!

LUDOVÍT (*k Pištovi*):

Hybaj, ty gazember! Čos' mi nepovedal,  
že je to Eržika?

PIŠTA:

Kérem, veď som ja chcel:  
ale vaša milosť nechcela ma slyšať; —  
Nu, tých dvanásť palíc môžete mi včul vytáť —  
Keď len tá Slovenka našou už zostane,

<sup>20</sup>nem. Tak čo vy na to.

ha, ha, ha.

ĽUDOVÍT:

Ty furták!

## Výstup 14.

*Grófka, ženci a žničky k predošlým.*

GRÓFKA (*v národnom kroji kráča vedľa mládenca, ktorý zástavu nesie, ku Kostrovickému*):

Prosím, milosťpane,  
keby ste nám teraz dovoliť ráčili,  
že by sme pred vami veselo skončili  
tie naše národné obžinky slovenské!

KOSTROVICKÝ:

Výborne, výborne, ty dievčatko pekné!  
Ha, a jak jej svedčia tie šaty slovenské!  
Ty figliarka, už sa ani mak nedivím,  
že môj Lajoš zostal pre teba bláznivým!

GRÓFKA (*k Ľudovítovi*):

Bláznivým?

ĽUDOVÍT (*k nej*):

Ó, iste, hraběnka Eržika! (*Kľakne pred ňou.*)  
Čarovná moc krásy silná a veľiká! (*Kľáčiac, drží ju za ruku.*)

GRÓFKA (*pretrhne ho*):

Ach, vstaňte, pán barón, (*s úsmevom*) veď som ja Miluša!

VŠETCI (*sa smejú*):

Ha, ha, ha, ha!

ĽUDOVÍT:

Nu, nu, moja zlatá duša  
už mi všetko známe! Ha, jak som šťastlivý,  
že ma nepomýlil tvoj figeľ klamlivý:  
Už mojej ľúbosti storaké próby máš,  
len mi povedz teraz, či ma tiež rada máš  
tak ako ja teba?

GRÓFKA (*vrhne sa mu v náručie, on ju objíma*):

Ó, z celého srdca!

KOSTROVICKÝ:

A tak už môžete i od svojho otca  
dostať požehnanie, moje drahé deti! (*Požehná ich.*)  
Milujte sa verne, žite letá blahé!

EUDOVÍT (*objímuc otca*):

Ó, môj drahý otče, jak som ti povďačný! (*K Rohonovi, podávajúc mu ruku.*)  
Zmierenie, priateľ môj drahý a srdečný! (*K Miluši, podávajúc jej ruku.*)  
I vám, drahá panna, za vašu lekciiu  
úprimne ďakujem: Slováci nech žijú!  
To nech nám bude dňom zmierenia sviatočným!

ŽENCI a ŽNIČKY:

Sláva Slovákom i Maďarom statočným! (*Stoja všetci pohromade.*)

ORIEŠKA: Ha, tak už netreba vám tu sekundanta  
k súboju, lež radšej k plesu muzikanta: (*Chytí husle.*)

Preto si ešte raz, Slováci, zahrajme,  
toto dobrodružstvo spevami oslávme! (*Sprevádzaním hudby spievajú jednu lebo dve piesne národné, napríklad*

1.

*Sadla muška na konárik  
otriasala kvet:  
Načo si mi, moja milá,  
zaviazala svet?*

*Ja som ti ho neviazala,  
viazal si si sám:  
Ktorému chcem šuhajovi  
moje srdce dám.*

2.

*Široký jarčok, bystrá vodička,  
napoj mi ma milá môjho konička:  
Ver' ja nenapojím,  
lebo sa ho bojím,  
keď som maličká!*

*Tvoj koník vraný ostro kuvaný,  
pokopal by ma podkovičkami:  
Ja by nenarástla,  
za muž' by nepošla  
medzi horami!*

(*Opona padne.*)